

ÜNLÜ KIRGIZ ELEŞTİRMEN SALİCAN CİGİTOV'UN İLMİ KİŞİLİĞİ VE MAKALELERİNE BİR BAKIŞ

Dr. ÖÇ. Üyesi. Kemal GÖZ

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
KMÜ Türkçe Öğretimi ve Araştırma Merkezi
kemalgoz@kmu.edu.tr

Dr. ÖÇ. Üyesi. Halit AŐLAR

Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Türkoloji Bölümü
halitmanas08@hotmail.com

Öz

Sovyet edebiyat araştırmacıları genellikle Komünist partinin belirlediği Sosyalist Realizm ilkeleri doğrultusunda edebi değerlendirmeler yapmıŐlardır. Salıcan CigıtoV'un en önemli özelliklerinden biri resmî görüşü eleştirmesi ve özgün çalışmalarını parti ilkelerine rağmen bağımsız olarak yayımlamasıdır. Örneğin bütün Kırgız edebiyat tarihleri Kırgız edebiyatının başlangıcını komünist Şair Aalı Tokombaev'e dayandırırken CigıtoV hazırladığı doktora tezinde Kasım Tınıstanov ve Sıdık Karaçev gibi milliyetçi oldukları gerekçesiyle katledilen kalemlerin Tokombaev'den yıllar önce Kırgız edebiyatının ilk eserlerini kaleme aldıklarını tespit etmiş ve bunu bilim dünyasına açıklamıştır. Edebiyat tarihçisi ve eleştirmen kimliğinin yanı sıra hassas bir Şair aynı zamanda piyes ve kısa hikâyeler kaleme alan bir güçlü bir nâsirdir Salıcan CigıtoV. Özellikle Cengiz Aytmatov'un eserlerini ve hatta Aytmatov'un kendisini kıyasıya eleştiren yönüyle tanınan CigıtoV modern Kırgız edebiyatının birçok önemli meselesiyle ilgili yetkin makaleler kaleme alarak Kırgız eleştirisinin ve edebiyat biliminin gelişimine çok önemli katkılarda bulunmuş değerli bir Kırgız aydınıdır. Çalışmada CigıtoV'un ilmî kişiliğiyle birlikte Aytmatov ve modern Kırgız edebiyatıyla ilgili kaleme aldığı makaleler değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sovyet edebiyatı, Kırgız edebiyatı, Cengiz Aytmatov, Salıcan CigıtoV, Eleştiri.

PROF. DR. SALYJAN CHIGITOV'S SCIENTIFIC PERSONALITY AND AN OVERVIEW OF HIS ARTICLES

Abstract

Soviet literary researchers made literary evaluations in accordance with the principle/s of Socialist Realism, which is usually determined by the communist party. One of the most important features of Salyjan Chigitov is criticizing the official views and publishing his original works independently despite party principles. For example, while all Kyrgyz literary historians refer to the beginning of Kyrgyz literature to communist poet Tokombaev, in his doctoral thesis Chigitov found and explained it to the world of science that writers such as Kasym Tynystanov and Sydyk Karachev who were murdered since they were nationalists, had written the first works of Kyrgyz literature many years before Tokombaev. Salyjan Chigitov is a literary historian and critic, as well as a sensitive poet and also a strong writer who wrote short stories and plays. Recognized especially for criticizing the works of Chinghiz Aitmatov and even Aitmatov himself, Chigitov is a valuable Kyrgyz intellectual who made important contributions to the development of Kyrgyz criticism and literary sciences by writing precious articles on many important issues of modern Kyrgyz literature. In this study, together with Chigitov's scientific personality, articles on Aitmatov and modern Kyrgyz literature have been reviewed.

Keywords: Soviet literature, Kyrgyz literature, Chingiz Aitmatov, Salyjan Chigitov, Criticism.

Giriş

Eski Sovyetler Birliği ülkelerinde oluşturulan edebiyatların incelenmesi resmi edebiyat tarihleri ışığında yapılması güç bir iştir. Komünist parti güdümünde yazılan bu resmî edebiyat tarihlerinden yararlanmak isteyen araştırmacılar tek yönlü bir bakış açısı ile karşılaşır. Bu tek yönlülük araştırmacıyı yanıltabileceği gibi bakış açısını da zaman zaman eleştirel olmaktan çıkararak farkına varmadan bir Sovyet edebiyat araştırmacısının mantığına yaklaştırabilir. Salican Cigitov'un en önemli özelliklerinden biri de resmî görüşü eleştirmesi ve kendi özgün çalışmalarını resmî görüşe rağmen bağımsız olarak yayınlamasıdır. Bu özelliği Salican Cigitov'un özgün ve eleştirel kişiliğinin eserlerine bir tezahürüdür. Örneğin bütün edebiyat tarihleri Kırgız edebiyatının başlangıcını Aalı Tokombaev'e dayandırırken (Sıdıkbekov T, Vd. 1960: 28) Salican Cigitov ise Kasım Tınıstanov ve Sıdık Karaçev gibi kalemlerin Tokombaev'den yıllar önce Kırgızca eserler kaleme aldığını ortaya koymuştur.

Sosyalist Realizm teorisini katı bir şekilde eleştirmesi ve incelediği eserlere yaklaşımında oluşturduğu farklı değer yargıları Cigitov'un görüşlerine çok değer verilen bir edebiyat eleştirmeni olarak kabul görmesini sağlamıştır. Edebiyat tarihçisi ve eleştirmen kimliğinin yanı sıra çok güçlü bir şair; piyes ve kısa hikâyeler kaleme alan usta bir nâsirdir. (Rıspaev B. Vd, 1989: 231)

1. Cengiz Aytmatov ve Salican Cigitov

Salican Cigitov'un aramızdan ayrılmadan kaleme aldığı son makalelerinden biri "Cengiz Aytmatov Edebiyat Dünyasında Boy Gösteriyor"¹ (Söylemez, 2006: 155) adını taşır. Cengiz Aytmatov'u anlamak adına sıradışı bilgilerin yer aldığı önemli bir başucu kaynağı olan makale Cengiz Aytmatov'un edebiyat dünyasına ilk girdiği yıllarda yaşanan olayları, yazarlar birliğinde çıkan tartışmaları, Kırgız yazarlar arasında meydana gelen çekişmeleri ve Aytmatov'un bu çekişmeler içinde kalarak kendini savunmak zorunda kalışını çok ilginç perde arkası bilgileriyle birlikte anlatmaktadır. Fakat makalede asıl cevabı aranmakta olan soru, kaleme aldığı ilk hikâyelerde Komünist partinin o dönemdeki politikalarına paralel içerikler seçerek bir nevi parti sözcülüğü yapan Aytmatov'un Stalin'in ölümü ile Sosyalist Realizm teorisinin eleştirisini yapmaktaki gayreti ve ilk hikâyeleri ile artık klasikler arasında sayılan "Cemile" arasındaki sanatsal uçurumun nedeni idi.

1952 yılında yayınlanan "Gazeteci Dzuyo" İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Sovyetler Birliği tarafından kurulan "Barışı Savunanlar Konseyi" isimli uluslararası birliğin

¹ "Cengiz Aytmatov Edebiyat Dünyasında Boy Gösteriyor." adlı makale Doç. Dr. Ayhan Çelikbay tarafından Türkçeye aktarılmıştır.

“Bütün Dünyada Barış Olsun” sloganıyla ortaya attığı düşüncelere paralel bir içerikteydi. O dönemde savaş isteyenleri suçlayan şiirler ve makaleler her gün gazetelerde yayımlanıyordu ve Aytmatov da Sovyet ideolojisinin propagandasını yapan içerikte bir hikâye kaleme almıştı. Aytmatov’un hiç gitmediği Japonya’daki Japon çocuk üzerine yazdığı bu hikâyeden sonra yine 1952 yılında “Mı idyom dal’ře” (Biz daha ileriye gidiyoruz) adlı başka bir hikâyesi yayımlanır. O dönemde yine Sovyet basın yayın organları ve Stalin tarafından ortaya konulan “Tabiatın yeniden düzenlenmesi planı” hararetili bir şekilde gündemde tutulmakta ve övülmekteydi. Uzun sulama kanallarının açılması ve büyük inşaat projeleri ile vahşi çöl ve büyük bozkırların yamaçlarında ormanlık alanların oluşturulması teması sürekli işlenir hale gelmişti. Bu hikâyesinde Aytmatov yaşlı bir murabın Volga-Don kanalının inşaasına katılması ve kanal inşaasının bitmesi ile büyük Türkmen kanalının inşaasına gitme hazırlıkları yapması konusunu işlemişti. Aytmatov yine 1952 yılında yayınlanan “Aşım” adlı hikâyesinde de oğlunu Stalingrad önlerindeki savunma savaşında kaybeden ihtiyar demirci Aşım’ın Barış Birliği’nin bildirgesini imzalamasını konu edinmişti.

Partinin gündemiyle paralellik gösteren konuları sıradan bir şekilde işlerken 1956 yılında Moskova’ya gitmesi ve Yazarlar Birliğine bağlı iki yıllık “Yüksek Edebiyat Kurslarına” katılması Aytmatov’un sanatçı kişiliğinde neredeyse bir devrime yol açtı. Salıcan Cıgıto Aytmatov’daki bu gelişimin asıl nedeninin 1956 yılında Kruşev’in Komünist partinin XX. kongresinde yaptığı açılış konuşmasıyla alakalı olduğunu savunur. Stalin’in gösterdiği yoldan ayrılmadan sadece onun dogmalarıyla yaşamaya alışmış olan Kırgız aydınları ve edebiyat adamları 1956 yılında Moskova’da neler olup bittiğinin farkına varamamış ve alıştıkları düzenin devam edeceğini düşünmüşlerdi. Aytmatov bu tarihte Moskova’daydı. Bütün değişimi bizzat yerinde görmüş, Stalin’in diktasına karşı çıkan ve Stalin politikalarına eleştirel bakan aydın ve entelektüel kitleyle bir arada bulunmuş ve Stalin tarafından öldürülen babası dolayısıyla XX. kongrede ortaya konulan Stalin eleştirisini hemen kabullenmişti:

“Cemile” benim gibi edebiyat meydanına yeni yeni adım atan Kırgız gençlerini çok güçlü bir şekilde etkiledi. Çünkü bu eserde hepimizin görüp bildiği köy insanının yaşam biçimi, psikolojik farklılıkları, örf ve adetleri, aynı zamanda doğduğumuz yerin tabiatının gönle yakın tanıdık görünüşleri, olayları, renkleri aynı Rus klâsiklerinin romantik gençlik çağlarında kalemlerinden çıkmış gibi yüksek bir derecede güzel betimlenmişti.

Genç yazarın “Çiseleyen yağmur”, “Geceki sulama” ve “Asma köprü” isimli son hikâyelerinde dönemin siyasî sloganlarının basit bir şekilde gösterilmesi girişimi yoktu. Bu hikâyelerin konuları da sosyalist emek, sosyal gelişme ve Sovyet ahlâkı meseleleri ile ilgili olup çoğunlukla düşüncede kalan sahte olaylar olarak kurulmuştu.

Sözün kısası, araştırmaya başladığımda, Cengiz Aytmatov'un ilk hikâyelerinin, yazarının edebiyat sanatına yatkın, doğru dürüst eğitim ve modern dünya görüşü sahibi olduğunu açıkça göstermesine rağmen, yüksek estetik kriterler ile ölçüldüğünde, oldukça zayıf olduğunu gördüm. Açık bir ifadeyle, bu hikâyeler yaz ortasında yapraklı dallarda duran elmalar gibi ham, çiğ ve tatsızdı.

Cengiz Aytmatov'un ilk hikâyelerinden düzgün olanı "Asma Köprü"nin yayımlanmasının üzerinden iki yıl geçmeden, güzün ağaç başında olgunlaşan elmalar gibi her açıdan güzel, lezzetli ve iri iri elmalara benzeyen "Yüz yüze" ile "Cemile" genç yazarın kaleminden çıkıvermişti! Bu, kimbilir nasıl bir sihirli katalizörün gücüyle mayıs ayında büzülen elmaların hemen temmuz başında eskisi gibi büyüyüp kendiliğinden olgunlaşması gibi garipti. Elbette, Cengiz Aytmatov'un sanatının gelişmesinde, çok hızlı bir şekilde olgunlaşan, insanı hayrete düşüren büyük bir sıçrama yapmasında bir katalizör görevi gören ve yukarıda geniş bir şekilde açıklanan unsurların (yazarın Stalinizm diktatörlüğünden azap çekerek büyümesi, Sovyet yönetiminin birdenbire yumuşamasından zamanında faydalanması, o dönemde Moskova'ya gidip okuması vb.) rol oynadığı da çok açıktı. (Söylemez, 2006: 168)

Salican Cigitov'un Cengiz Aytmatov'u konu alan ikinci önemli makalesi ise "Cengiz Nasıl Çıktı" (Cigitov, 1991: 132) adlı çalışmasıdır. "*Cengiz Nasıl Çıktı*"da "Yeni Eleştiri" kurmanın kısa bir eleştirisi de yapılmakta ve edebiyat oluşturucusunu tanımaya lüzum duymadan sadece metin merkezli yapılabilecek olan inceleme denemelerinde düşülmesi muhtemel hatalardan ve "Yeni Eleştirinin" edebiyat eserinin amacını tek başına belirlemede yetersiz kalacağına açık bir ifadesi bulunmaktadır. Eserin yazımından önce yazarın ortaya koyduğu amaca ulaşmış ulaşmadığı yargısına eleştirmen tarafından amacın adını doğru koymakla mümkün olabileceğini düşünen Cigitov bunun salt metin merkezli çalışmalarla yapılamayacağına inanan bir eleştirmendir.

Nitekim yazarlar üzerine kaleme alınan monografilerde yapıtın yazarın yaşamı ve yazın tarihi bakımından incelenmesi; yazarın yaşamı açısından, düşüncesinin evrimi, sanatının evrimi, yapıtıyla kişiliği arasındaki ilişkiler ele alınması (Carloni, Filloux 1975: 78) gibi hususların tamamını Cigitov'un makalelerinde görmek mümkündür. Aytmatov'u yetiştiren şartları, kişiliğinde evrime neden olan olayları, eserleri ve kişiliği arasındaki bağlantıyı Aytmatov'un kendi tanıklığından aktaran Cigitov'un çalışmalarına bu açıdan da bakmak gerekmektedir.

Salican Cigitov neden sonuç ilişkisinde indirgelediği eserlere gösterebilim açısından da yaklaşarak olaylar ve mekânlar arasındaki bağlantıya dikkatle yönelir özellikle mekânların

tasvirinde kullanılan görüntü unsurları ile (renkler, ışığın yayılımı, tasvir edilen eşyalar, mevsimler) olayın psikolojik değeri arasında paralelik ya da zıtlık arardı.

Cengiz Aytmatov'un sanatçı kişiliğini ve ortaya koyduğu sanatı anlamak adına son derece önemli olan "*Cengiz Nasıl Çıktı*" (Cıgıto'v, 1991: 132) adlı makale aslında çok sert cümlelerle yapılan bir özeleştirmedir.

Bütün bu sebepler bir araya geldiğinde daha düne kadar Orta Çağ karanlığından kendisini kurtaramamış, her açıdan dünya medeniyet çizgisinin gerisindeki bir milletin içerisinden Cengiz Aytmatov gibi birisinin çıkmaması gerekiyordu. Fakat o hiç beklenilmeyen bir şekilde dünyaca tanınan bir yazar oluverdi. Nedir bunun sebebi o zaman? (Söylemez, 2006: 208)

Cıgıto'v, Aytmatov'un dünyaca tanınan bir yazar olmasını doğal akış içerisinde kendisine ters gelen yönleriyle incelemekte ve çok önemli sonuçlara varmaktadır. Cengiz Aytmatov'un eserleri bu makale ışığında yeniden okunduğunda ortaya çok başka sonuçlar çıkmaktadır.

2. Salıcan Cıgıto'v'un Gölgede Kalan Yazar ve şairlerle İlgili Makaleleri

Edebiyat incelemelerinde "Yazara Dönük Bakış Açısının" önemine inanan ve yazar merkezli kuramlar üzerinde duran Salıcan Cıgıto'v'un makalelerinde bu yüzden edebiyat tarihi üzerinde ziyadesiyle durmuş ve edebiyat oluşturucusunun merkezde olduğu makalelerinde bu kalemlerin özel hayatlarında da bilgiler vermek suretiyle eserlerinin daha iyi anlaşılabileceğine dair kanıtlar da ortaya koymuştur. Cıgıto'v'un bu türde kaleme almış olduğu makaleleri en dikkat çekenlerinden birisi de "İkinci Ömre Giden Yol Alıkul Osmonov" (Cıgıto'v, 1998: 5; Söylemez, 2006: 73) adlı çalışmasıdır. Kırgız şair Alıkul Osmonov, kısa hayatı boyunca kaleme aldığı şiirlerle Kırgız edebiyatı tarihinde edindiği müstesna yeri şairin çocukluk döneminden itibaren hayatını ayrıntıları ile ortaya koymak suretiyle devrin siyasî şartlarını da hatırlatarak inceleyen Cıgıto'v, siyaset ve sanat arasındaki sıkı bağın sanatı ne derece etkileyebileceğini kanıtlarıyla ortaya koymuş ve esasında edebiyat tarihi denilen kavramın eser incelemelerindeki önemini kanıtlamıştır. Berna Moran'ın *Yazara Dönük Biyografik Eleştiri* başlığı altında tarif ettiği bu eleştiri yöntemine göre sanatçının kişiliği ve eserleri arasında sıkı bir bağ olduğu savından hareketle iki ana tez üzerinden incelemeler yürütölmektedir. Bunlardan birincisi eserleri aydınlatmak için yazarın hayatını ve kişiliğini incelemektir (Moran 2002: 132) İkincisi ise eserlerini bir belge gibi kullanarak sanatçının kişiliğini aydınlatmaktır. (Moran 2002: 132) Cıgıto'v'un yazar merkezli eleştiri kuramları üzerinde çalışması ise onlarla daimi surette eserleri hakkında sohbet eden bir eleştirmen

olmasından dolayı doğal bir şekilde gelişmiştir. Bu konuda Aymatov ile alakalı yazdığı *Cengiz Nasıl Çıktı* ve *Cengiz Aymatov Edebiyat Dünyasında Boy Gösteriyor* adlı makaleleri müstesna bir yere sahiptir.

"İkinci Ömre Giden Yol Alıkul Osmonov" (Cigitov, 1998: 5) adlı makalede Midin Alıbaev'den bir alıntı yapan Cigitov devrin eleştirisi anlayışını ve partinin edebiyat üzerindeki etkisini çok net bir şekilde izah etmiştir. Verem hastası olan Alıkul Osmonov'un sorunlu evliliği, yeni doğmuş olan kızının ölümü ve devrin tıbbi şartlarına göre verem tedavisinin zorluğu şairin içine kapanmasına ve ölüm temalı şiirler yazmasına neden olmuştur. Midin Alıbaev Osmonov'un bu şiirlerinin Sosyalist realizmin yanlış yorumlanması olarak ele alarak şairi sert bir üslupla eleştirmiştir. Alıbaev'in makalesi şu satırlarla bitmektedir:

Sovyetler Birliği'nin bütün şair ve yazarları halkımızın meydana getirdiği şerefli emeği ile mutlu olur, halkımızla güler, çalışır, bağırır, halkımızın kahramanlığını ve hayatını eserlerine konu yaparken nedendir bilinmez, Osmonov ise paltosunun yakalarını kaldırıp, su kenarlarında, ıssız yerlerde hüzünlü bir şekilde başını önüne eğerek emekçi halkımızın bir kulağından girip bir kulağından çıkan şiirler yazmaktadır. (Söylemez, 2006: 92)

Salıcan Cigitov aynı makalede Osmonov hakkında kaleme alınan olumlu eleştirisi makalelerine de değinmiş ve Alıkul Osmonov çevresinde meydana gelen kalem kavgasını ortaya koyarak Osmonov'un sanatçı kişiliği yanında devrin şartlarını da bütün açıklığı ile okurun gözönünde canlandırabileceği bir tablo çizmiştir. Salıcan Cigitov'un aynı zamanda usta bir şair olması onun sanatçı kişiliğinin kaleme aldığı ilmî makalelere de yansımaya neden olmuştur. Cigitov'un kaleme aldığı makaleler belgesel makale olarak nitelendirilebilir. Nitekim Cigitov'un Kasım Tınıstanov'un hayatını ve eserlerini konu alan makalesi "Kasım Tınıstanov (1901-1938)" (Cigitov, 1991: 68) Stalin döneminde katledilen Kasım Tınıstanov'un ilk eserlerinden hayatının son dönemine kadarki edebiyatçı ve devlet adamı kişiliğini ortaya koyan önemli bir çalışmadır.

Kasım Tınıstanov'un hayatının ayrıntılı bir şekilde kaleme alındığı bu makalede ünlü edebiyatçının öldürülmesine neden olan sebepleri de irdeleyen Cigitov, Kazakistan'da kurulan ve Kazak aydınlardan birçoğunun üyesi olduğu "Alaş Ordo" partisine Tınıstanov'un da üye olması ve Kazakça kaleme aldığı eserlerde (Alaşka Kün) bu partinin ideolojisini yansıtması ilerde kendisine yapılacak suçlamaların başında gelecek ve şair hayatını kaybedecektir. Kendisi de bir şair ve yazar olan Aalı Tokombaev tarafından Tınıstanov'un "Akademiyalık Keçeler" adlı piyesler ve Alaş Ordo partili olduğu yıllarda kaleme aldığı şiir ve hikâyeler sert bir şekilde eleştirilmiştir. Kızıl Kırgızistan gazetesinde "*Akademiyalık Keçesinin Tıyanagı*" "*Kasımın Çıgarmaları Cana Akamemiya Keçesi*" (Tokombaev, 1932) başlığı ile Aalı

Tokombaev tarafından yayımlanan eleştiri makaleleri dizisi Tınıstanov'un idam edilme sürecini de başlatmıştır. Tınıstanov bu sert eleştiriler karşısında kendisini aklayacak geçerli bir dayanak bulamadığından dolayı çaresiz olarak Kırgızistan Yazarlar Birliğinde daha sonra gazetede “*Men Baskan Col Menin Betim Menin ıgarmam*” başlığı ile çıkacak olan bir konuşma yapmıştır. (Tınıstanov, 1933) Tınıstanov bu konuşmasında başlarda Alaş Ordo partisinin etkisinde kaldığını itiraf etmiş ama artık Sovyetler Birliğine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Bu itirafname Tınıstanov'un idam edilmek suretiyle öldürölmesi sürecindeki en önemli etkenlerden birisidir. Tınıstanov'un bahsi geçen konuşmasındaki şu satırlar dikkat çekicidir:

Kendime ait, partiye girmeden önceki edebiyatta yaptığım işler komünistliğe karşı mıydı? Evet, öyleydi, kabul ediyorum. Bunu kabul etmekle kalmayarak, geçmişte yaptığım işlerin yanlışlıklarını hem parti kurultaylarında hem de çeşitli toplantılarda kabul ettim ve eleştirdim. Kırgız Edebiyatı ile ilgili Kızıl Kırgızistan gazetesinde yayınlanan mektubumda önceki fikirlerimin siyasî özetini şu şekilde izah ettim: Komünist parti saflarına katılmama kadarki süreçte kaleme aldığım edebî eserler (benim şiir kitabıma bakınız) komünizm karşıtı ideolojik sakatlıklarla dolu idi. 1922 yılına kadar devrim karşıtı olan “Alaş Ordo” partisinin ideolojisi doğrultusunda eserler kaleme aldım, Kırgız ve Kazak halklarını birleşmeye çağırdım, Sovyetler Birliği hükümetinden, emekçi halktan ve onun partisinden ayrı olarak, kapital sermaye (Zenginler) yoluyla yaşamalarını öğütledim. (Tınıstanov, 1933)

Bu özeleştiriye Tınıstanov'un hangi şartlar altında yaptığını bilmemekle beraber, önüne konulan seçeneklerden en mantıklısını seçtiğine dair derin kuşkular bulunmaktadır. Tınıstanov'un kendisine yapılan suçlamaları kabul etmesi halinde yaşamının bağışlanacağına dair bir söz verilmiş olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir.

Bu süreç ve başlangıç dönemi Kırgız edebiyatında eleştiri türü, başlı başına incelenmesi gereken bir konudur. Nitekim benzer bir trajedi Kırgız edebiyatının ilk kalemleri arasında yer alan Sıdık Karaçev'in başına gelmiştir. Salıcan Cıgıtoev tarafından kaleme alınan “*Karanlık Yıllar ve Bir Mihenk Taşı, Sıdık Karaçev*” (Cıgıtoev, 1991: 5) adlı makale Kasım Tınıstanov ile aynı kaderi paylaşan Sıdık Karaçev'in hayatı ve eserlerini konu almaktadır.

Sıdık Karaçev'in en önemli iki özelliği üzerinde duran Salıcan Cıgıtoev Kırgızca süreli basın yayın organlarının temellerini atan ve Kırgızca nesrin ilk örneklerini veren Sıdık Karaçev'in trajik ölümünü de makalesinde ayrıntılarıyla işlemiştir. Genel yayın yönetmeni olduğu Erkin Too gazetesinin ilk sayısında yayımlanmak üzere kendisi de bir şiir yazdığı halde genç bir öğrencinin yazdığı şiiri daha çok beğenerek gazetenin ilk sayısına bu şiiri

koyacak kadar mesleğine saygısı olan Sıdık Karaçev'in trajik ölümünde Erkin Too gazetesinde yayımlanan bu ilk şiirin sahibi Aalı Tokombaev'in de etkisi olacaktır.

Kırgız Yazarlar Birliğinin I. Genel kurul toplantısına katılan Aalı Tokombaev konuşmasında: Karaçev 1918'den itibaren yazmaya başladı. Tatarca kaleme aldığı eserlerinde Pantürkizm ideolojisini işleyen Sıdık'ın eserlerinden uzun uzun misaller getirmeden örnek olarak onun eserlerinde kullanmış olduğu "Ah Milletim!" kelimesini buradan söylemek kâfi gelir. O, "Ah Milletim!" derken bütün Türk dünyasını, Pantürkizm ideolojisini kastediyordu" diyerek Karaçev'i şikâyet etmişti. (Cigitov, 1991: 24; Tokombaev, 1934)

Kırgız edebiyatındaki ilk hikâyelerin sahibi de Sıdık Karaçev'dir. "Erksiz Kündördö" ve "Erik Tanında" adlı hikâyeler Karaçev'in kaleminden çıkmıştır ve Kırgızistan edebiyat çevrelerinde hâlâ devam eden kalem kavgalarından birisi de bu hikâyelerin Kırgız edebiyatındaki yeridir.

Salican Cigitov'un Sıdık Karaçev'i konu alan bu makalesi Kırgız edebiyatı tarihi açısından son derece önemli ve örneği olmayan bir eserdir.

Salican Cigitov'un en müstesna eserlerinden birisi de ölümünden aylar önce kaleme aldığı "*İftiralara Giden Bir Ömür: Rahman Kasımov*" (Söylemez, 2006: 103) adlı eseridir. Stalin dönemi baskı politikaları neticesinde hayatının büyük kısmını esir kamplarında geçiren Rahman Kasımov'un hayatı bu makalede uzun ve ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Kasımov'un iftiraya uğraması, esir kampına sürülmesi, ailesi ve çocuklarının başına gelenler, yazmış olduğu Şayloo adlı uzun hikâyenin sansüre uğraması ve Stalin dönemi baskı politikaları neticesinde hayatının geldiği nokta Cigitov tarafından ustalıkla kaleme alınmıştır:

"Kamplardan çıkanlar, serbest kaldıkları ilk yıllarda öç almayı ya da devlete lanetler yağdırmayı düşünmediler bile, yeniden hapse atılma ihtimalini düşünerek sustular. Öyle ki suçlu bulunan hapishanelerde ya da çalışma kamplarında kaldıktan sonra serbest bırakılan niceleri en yakınlarına dahi başlarına gelenleri anlatmamış, birçoğu kendilerin gözlem amacıyla serbest bırakıldığını, telefonlarının dinlendiğini ve etraflarının casus dolu olduğunu sanmıştır. Bu psikolojiden savaştan sonra hapse atılıp 5-8 yıl içerisinde serbest bırakılanlar çabuk kurtuldu. Bunların birçoğu hapse atılmadan önceki işlerine girdi ve normal hayatını sürdürmeye başladı. Fakat bir canlının yaşayabilmesi için olabildiğince elverişsiz şartlarda 17-20 yıl kadar kalanların birçoğu psikolojik açıdan çöküntüye uğramış, sağlıkları ciddi olarak bozulmuştu. Bunlar devlet dairelerindeki eski işlerine yeniden dönüp çalışmayı düşünmediler bile. Örneğin Kazakistan'daki bir bölgenin Parti Komitesi'nin Birinci Sekreterliği görevinde iken çalışma kamplarına gönderilen N. Kuznetsov hayatını sıradan bir ormancı olarak devam ettirmiştir. Hatta Kuznetsov'un insanları görmeye dahi tahammülü

kalmamıştı. Uzun bir süre bu kamplarda kalanlar için, kendi şehrinin sokaklarında özgürce dolaşmak, en azından bir parkta oturup dondurma veya benzeri bir şey satın alarak dinlenmek, banyoda yıkanmak, sinemalara gitmek vb, 20 yıl aradan sonra tahammül edilemeyecek kadar zor işler olarak gelmeye başlamıştır. Bütün bunların üzerine siyâsî idaredekiler bu eski mahkûmlara önceki görevlerine dönmelerine izin vermek istememiştir.” (Söylemez, 2006: 137)

Cigitov'un Rahman Kasimov'un hayatını konu alan makalesinin ana sebebi Kasimov'un kaleme aldığı ve KGB arşivlerinde tesadüfen bulunan Şayloo (Seçim) adlı uzun hikâyesidir.

Gerçek anlamda realist bir eser olan Şayloo yazıldığı dönemde sansüre uğramış yayımlanması engellenmiştir. Sosyolojik olarak Kırgız toplumunu anlama açısından son derece önemli olan eser tarafımızdan Türkçeye aktarılmıştır.

Salican Cigitov'un bir diğer önemli makalesi de Mukay Elebaev'i konu aldığı çalışmasıdır. (Cigitov, 1991: 105). “*Adabiyatka Adal Kızmat*” adını taşıyan bu çalışmada Elebaev'in Kırgız edebiyatı tarihinin başlangıcındaki müstesna yerine değinilmiş ve o dönem Kırgız edebiyatında var olan çarpık gelişim yapısı da bütün açıklığı ile ortaya konulmuştur. Salican Cigitov bu çarpıklığın Sovyet Rus Edebiyatında da var olduğunu iddia ediyor ve dönemin sosyal yapısı ile ilişkilendiriyordu:

Aleksandır Tvardovskiy 30'lu yıllarda kendisinin ve kendi edebiyat kuşağının edebiyata karşı ilgisine ve edebî seviyesine dair kaleme almış olduğu bir hatırasında “Bana göre edebiyat dünyasına adımımızı atıp, süreli basın-yayımda boy göstererek yazarlık işinde profesyonel olduktan sonra bile ciddî bir medenî kültürden uzak, ilim ve hayat bilgisinden yoksun kalmamız benimle aynı yıllarda edebiyat dünyasına adım atan neslin yetişmesinin önüne geçilmesi çok zor bir engel gibi dikildi, birçok kalem arkadaşımın kendini geliştirmesine mani oldu. Yazdıklarımızın okunması, edebiyat denilince meslek olarak aklımıza gelen şeyin bir kısım püf noktalarını kendimize göre öğrendiğimizi zannetmemiz gibi sebepler, kendimizi dev aynasında görmemizi sağlayan ilizyon oyunlarının ortaya çıkmasına neden oldu”

Yukarıdaki satırlarda çarpık gelişimin Rusya sahası anlatılmakta idi Orta Asya sahasında özelde Kırgızistan'da ise yazarlar Rus yazarlara göre hem edebî miras hem de ilmî ve kültürel açıdan daha geride idi. Birçoğu orta öğretim düzeyindeki okullardan mezundu ve Sovyetler Birliğinin kurulması ile birlikte elde ettikleri yazarlık mesleğine bakışları biraz farklı idi. Bunu yine en iyi Salican Cigitov'un satırları izah etmektedir:

Fakat ilköğretim düzeyinde aldıkları kötü eğitime rağmen eline kalem alan ve yazarlığa girişen aydınlarımızın kaleme almış oldukları şiir, poema, uzun hikâye, roman, drama vb. türlerdeki eserleri eleştirel bir bakış açısının süzgecinden geçirerek bunların yetersiz olduğunu bu genç yazarlara hatırlatacak, yapacakları uyarılarla yazarlarımızın yaptıkları işin ciddiyetinin farkına varmalarını sağlayacak, edebiyatı ve teorisini bu kalemlere açık bir şekilde izah edecek ne klasikleşmiş olan edebî yaklaşımlarımız ne de onlara yol gösterecek canlı örneklerimiz (canlı klasiklerimiz) ve entelektüel bir edebiyat çevremiz vardı.

Fakat millî edebiyatın gelişim mantığı, perspektifi ve kendi içerisinde muhtaç olduğu nedenler genç Kırgız yazarların bilim seviyelerini yükseltmeyi, klasikleşmiş olan edebiyatlardan örnek almalarını ve ortaya koydukları eserleri edebî açıdan belli bir seviyeye getirmelerini zorunlu kılıyordu. Bu zorunluluğu bahsi geçen dönem içerisinde ilk fark eden kalem Mukay Elebaev'dir. Elebaev görüşlerini şu şekilde dile getirir:

“Bizim edebiyatta her yönüyle kendisini yetiştiren yazar ve şair hâlâ yok. Bunların çoğu kendilerini yazarlık denilen işe tam manası ile veremediler... Yazarlık mesleğinin değer kazanmasına engel olan yegâne neden ise, bu işi önemsemeyen bakış açısıdır: O bakış açısı ki, kimimizi eğitimci, kimimizi siyasetçi, kimilerini ise yönetici olarak görmüş ve yazarlık mesleğinin güçlenmesine, bu kalemlerin keskinleşerek tam manasıyla kendilerini göstermesine izin vermemiştir. Geçmişteki yazarların ömürlerinin tamamını sanat ile iç içe geçirdiklerini, başka işlerle uğraşmadıklarını biliyoruz. Bizim edebiyatımızda böyle bir gelenek var mı? Yok. Bırakalım tamamını, vaktinin hiç olmazsa yüzde on beşini herhangi bir türde edebî bir metin ortaya koymak için ayıran kaç kişi var? Elbette, bütün işlerini tamamıyla bırakıp sadece sanat adamlığı ile uğraşsın demiyorum. Zaten hayatın kanunları da buna müsaade etmez. Her birimizin kafasını kurcalayan, yapılması gereken bir sürü iş var. Fakat her şeye rağmen elden geldiğince işimizi ciddiye almalıyız, ellerinden geldiği kadar yaptığımız işi ciddiye almalılar.

Günler elbet geçecek, bu yazarların arkasında bıraktığı edebî mirastan yeni yetişen nesillerin de faydalanma zamanı gelecek. Bizim sadece bugün için çalışmaya hakkımız yok. Bu yazarların gelecek nesillerin karşısına hakkı ile çıkması gerek.

Ben şairim, ben yazarım diyenlerin hayatın her alanında yetişmesi, bin elekten geçmesi şart. Bu kalemlerin, hayatı, karakterleri, tabiatı ve insanoğlunu tanıması, başından birçok tecrübeyi geçirmesi gerek değil mi? Bunları yapmayarak, oturduğu yerden şair ya da yazar olacağım diyenlere, oldum diyenlere ben inanmıyorum. Dahası hayat boyunca kitap okumayı bırakmamak da bir zorunluluk.

Seneler içerisinde büyük bir sabırla kendisini geliştirip, her açıdan kendisini yetiştirenlerin bir yıllığına dahi olsa kitap okumayı bırakması halinde nasıl cahil kaldığını bizzat ben kendim çok iyi biliyorum. Bu yüzden kitap okumak fiili, insanoğunun gereksinim duyduğu en tabii ihtiyaçlar kadar şair ve yazar için zorunluluk olmalıdır.

Fakat birçoğunun Rusçaya gücü yetmiyor. Bizde ise fayda verecek edebî metinler hâlâ ortaya konamadı. Bu yüzden Rus dilini örnek almamız, Rus edebiyatından faydalanmamız gerek. Bununla beraber elden geldiğince Kazak, zbek veya Tatar edebiyatı gibi edebiyatları göz önünde bulundurmamız gerek! Yoksa nasıl yapacağız? (Elebaev, 1930)

Görüldüğü gibi Elebaev daha ilk şiiri altı yıl önce yayımlanmış genç bir yazarken edebiyata son derece ciddiyle yaklaşır ve oluşturuculuk özelliğinin yetenek kısmını kabullenmekle birlikte bir ciddiyet ve çalışma gereksiniminin de bulunduğunu belirtir. Nitekim Elebaev çağdaşı yazarları bu konularda çok eleştirmiştir. Salıcan Cıgıtoı'a göre Mukay Elebaev kişilik olarak da Kırgız edebiyatında müstesna bir yere sahiptir.

Hlusa makalenin tamamı Kırgız edebiyatının oluştuğu yılları ve kalem erbabının o dönemlerde edebiyata olan bakışını son derece güçlü kanıtlarla ortaya koymaktadır.

3. Küçük Halkın Edebiyatı

Salıcan Cıgıtoı'un fikrimize göre kalema aldığı en önemli eserlerden birisi ise "Kırgız Edebiyatına Dair" adlı makalesidir. Bu makalesinde Kırgızı edebiyatına sosyolojik açıdan yaklaşan Cıgıtoı'un irdelediği başlıklar başarılı bir edebiyat sosyolojisi tahlilidir.

"Kırgız Edebiyatı - Orta Asya'da yaşayan küçük bir halkın Kırgız Edebiyatı - XX. Yüzyıla kadar sosyal ve tarihî gelişimden uzakta kalan halkın edebiyatı

Kırgız Edebiyatı - Dünyadaki en genç edebiyatlardan biri

Kırgız Edebiyatı - Ancak XX. yüzyılın başlarında kâğıt üzerine yazılmaya başlayan, yetmiş yıl içerisinde birtakım gelişmeler gösterse de hâlâ tam olarak oturmamış, günümüzdeki dünya bilgi akışının ve dünya medeniyetlerinin kazanmış olduğu bilgi birikiminin milyonda birini belki yeni yeni anlamaya başlayan yazı dili vasıtasıyla ortaya konulan edebiyat.

Kırgız Edebiyatı - Devlet desteği ile ortaya çıkan, devletin verdiği maddî yardımlarla gelişim sürecini devam ettiren fakat diğer taraftan yine devletin politikalarının propagandasını yapmakla mükellef, kesintisiz olarak resmî otoritenin kontrolünde olan bir edebiyat.

Kırgız Edebiyatı - Genel olarak herhangi bir entelektüel temeli olmayan, yazarlık meziyetleri açısından yetersiz ve dünya standartlarının altında eğitim almış yazarlar tarafından ortaya konulan edebiyat.

Kırgız Edebiyatı -İçerik ve tür olarak Batı edebiyatında işlenerek ortaya çıkan ve başka halkların edebiyatlarına da geçen edebî türlerde verilen eserlerle ortaya çıkan ve bu türlerin belli ölçülerde yerleştiği edebiyat.”

Sonat koruyuculuğu yazarın bir kişi veya kurum tarafından bakılıp korunmasıdır; ama yazardan karşılığında kültürel bir ihtiyacın tatmini beklenir. (Escartip 1968: 51) Batıdaki telif ücretleri ve geçinme kaygısı zaman zaman bir yazarın başka bir kişinin veya kurumun koruması altına alınması zaruretini doğururken Sovyetler Birliğinde yazarlar kaleme aldıkları eserlerin basılması, dağıtılması ve satılması ile ilgili teknik sorunlarla ilgilenmemişlerdir. Devlet matbaalarında kaleme alınan eserler yüksek telif ücretleri ve on binleri bulan trajlarla basılmış ve kitapevlerindeki yerlerini almıştır. Aynı imkânlardan Kırgız yazarlar da yararlanmışlardır. Örneğin Aytmatov’un Elveda Gülsarı adlı eseri 1978 yılında otuz bin adet basılmış ve son derece uygun bir fiyatla kitapevlerindeki yerini almıştır. Yıllar geçmesine rağmen satılmayan kitapların fiyatı yok pahasına denecek kadar ucuzlatılmasına rağmen tozlu raflarda uzun yıllar bekledikten sonra çare kalmadığı için kâğıt kazanımına gönderilmiştir. Kitap endüstrisi satılmayan malın yapımda kullanılan hammadeden daha az kıymet taşıdığı endüstriden birisidir. (Escarpit 1968: 75) Sovyetlerde devlet politik olarak kitap endüstrisinin ettiği zararları karşılamasına rağmen 70 yıllık Sovyetler birliği iktidarında Kırgızistan’da kaleme alınan toplam roman sayısı 72’dir. Bu rakamın düşüklüğünü okur kitesinin Kırgızca basılan kitaplara olan ilgisinin azlığı ile açıklayan Cigitov ayrıca nüfusun Kırgızistan’da makale yazıldığı dönemde iki buçuk milyonu ancak bulabildiğinin de altını çizmiştir.

Diğer taraftan Robert Escarpit’in Edebiyat Sosyolojisi adlı eserinde değindiği yazarı koruyan kişi ya da kurumun Sovyetler Birliği içerisindeki adı Komünist parti idi. Dolayısıyla yazarı koruyan varlığın beklentisi de kültürel ihtiyacın giderilmesi şeklinde olmuştur. Cigitov haklı olarak makalesine şu şekilde bir bölüm açmıştır: *Kırgız Edebiyatı - Devlet desteği ile ortaya çıkan, devletin verdiği maddî yardımlarla gelişim sürecini devam ettiren fakat diğer taraftan yine devletin politikalarının propagandasını yapmakla mükellef, kesintisiz olarak resmî otoritenin kontrolünde olan bir edebiyat.*

Konunun oluşturucu boyutu yani yazarlar ve şairler de bu önemli makalede yer almıştır. Nurullah Çetin kişinin edebiyat üretiminde iki sonuç ortaya çıkarmıştır. Bunlardan birincisi bazı insanların içlerinde biriken duygu, düşünce ve heyecanlarını ya söze ya da yazıya dökerek rahatladığını ve neticesinde edebiyatın ruhsal bir boşalım ve bireysel bir rahatlama aracı olduğudur. İkincisi ise birçok edebiyatçıda görülen bir özelliktir. Bu da söz ve yazıya dökülmüş üretimlerini oluşturucuların başkalarıyla paylaşma ihtiyacıdır. (Alver, 2006: 265) Yukarıda zikri edilen iki maddeden ikincisinin ise toplumsal bir boyutu bulunmaktadır.

Sözün büyüleme ve etkileme gücü bu sözün oluşturucusuna toplumda bir statü kazandırır. Edebiyatçının ortaya çıkardıklarını beğenenler onu toplumda ayrı bir statüye yerleştirirler. (Alver: 2006: 266) Salican Cigitov Kırgız Edebiyatının sosyolojisini özetlediği bu makalesinde Kırgız yazarların hangi noktadan hareketle edebiyat oluşturduklarının fotoğrafını da çekmiştir. Kırgız edebiyatında geçindirmesi gereken bir ailesi olmayan Alıkul Osmonov, Sovyetler Birliği yönetimi tarafından ilk yazarlar oldukları için şımartılan ve çeşitli ayrıcalıklar verilen Tügölbay Sıdıkbekov ve Aalı Tokombaev ile ünü bütün dünyaca bilinen Cengiz Aytmatov haricindeki diğer yazarların ancak boş vakitlerinde edebiyatla ilgilenebildiklerini normal mesai saatlerinde ise geçimlerini sağladıkları başka işlerde çalıştığını anlatan Cigitov bu yüzden Kırgız edebiyatının karşılaştırma yapılırken haiz olduğu bu özel şartlar da gözönünde bulundurularak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Sonuç

Salican Cigitov gerek kişiliği ve gerekse ilim adamlığıyla Kırgızistan'ın yetiştirdiği en önemli aydınlardan biri olarak Kırgız tarihi ve kültüründe asırlarca değerini koruyacaktır. Modern Kırgız edebiyatı araştırmacıları sağlıklı tespitler yapabilmek için Salican Cigitov'un makalelerini mutlaka okuyup değerlendirmelidir. Bu makaleler okunmadan modern Kırgız edebiyatı anlaşılabilir. Cigitov'un oluşturduğu ekol Stalin dönemine dair ağır bir eleştiri üslubu ve Stalin'in dogmalarını koşulsuz kabul ettikleri gibi onun ölümünden sonra da devam ettiren sanat adamlarına karşı ilmî bir tavır olarak kabul edilebilir. Nitekim Stalin dönemi koşullarını olduğu gibi devam ettirmek isteyen eleştirmenlerle de Cigitov'un fikirleri keskin bir şekilde birbirinden ayrılır.

Cigitov'un ortaya koyduğu edebiyat sosyolojisi fotoğrafı da çok önemlidir. Makalelerinde ortaya koyduğu tespitler Kırgız edebiyatında edebiyat sosyolojisi alanında yazılmış ilk örneklerin Cigitov tarafından kaleme alındığını ortaya koymaktadır. Kırgız edebiyatı eleştirilerinde pek yerini almayan traj sayıları, okunma oranları, yazarların geçimlerini ne ile sağladığı, yayın evleri ve telif ücretleri gibi konular Cigitov'un makalelerinde yer almıştır. Sovyetler Birliği içerisinde Rusça süreli basın yayın ve kitap trajları ile Kırgız edebiyatını karşılaştıran Cigitov nesnel sonuçlara ulaşmıştır. Yine Kırgızca okuryazarlık istatistikleri ve Kırgız toplumunun Sovyetler Birliğine dâhil olduktan sonra geçirdiği değişim süreci Cigitov'un makalelerinde yer almıştır. Özellikle Kırgız edebiyatının ortaya çıkış şartları ve ilk dönem yazarlarını incelediği çalışmalar Stalin dogmaları ile hareket eden edebiyatçıların çalışmalarının da bir eleştirisi niteliğindedir. (Cigitov, 1984) Ayrıca

Cigitov'un yazar merkezli edebiyat eleştirisi kuramları temelinde kaleme aldığı edebiyat monografileri yazarların eserlerini anlamlandırmada bir başucu kaynağı niteliğindedir.

Salican Cigitov kansere yakalandıktan sonra yakın dostları ve çalışma arkadaşlarının telkinleri ile İzmir'e gelerek bir tedavi sürecine başlamış fakat doktorların ameliyat olması gerektiği yönündeki önerilerini "ne olacaksa kendi vatanımda olsun" düşüncesiyle geri çevirmiştir. Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te geçirdiği ameliyattan sonra Cigitov'un durumu kötüleşmiştir. Vefatından üç gün evvel girdiği son dersi ise öğrencilerine vasiyet niteliğinde idi. Bu yazıda sözü edilen makalelerden Rahman Kasimov ve Cengiz Aytmatov konulu makaleleri kanser hastası iken kaleme alan Cigitov'un "olması gereken gerçekliği" göstermek şeklinde tarifi edilen Sosyalist Realizm kuramına karşı takındığı tavır hayata olan bakış açısını da yansıtmaktadır. Salican Cigitov'un makalelerinin birçoğu öğrencileri tarafından Türkçeye aktarılmıştır.

Kaynakça

- ALVER, Köksal (Editör) (2006) Edebiyat Sosyolojisi, İstanbul: Hece Yayınları.
 CARLONİ ,J. C., FİLLOUX, Jean-C. (1975) Eleştiri Kuramları (Çev: Yücel, Tahsin) İstanbul: Gelişim Yayınları.
 CİGİTOV, S. (1984) 20-Cıldardığı Kırgız Adabiyatı, Frunze: İlim Basması.
 CİGİTOV, S. (1991). Keçeeekinin Sabaktarı Būgūnkūnūn Talaptarı Frunze: Adabiyat.
 ELEBAEV, M. (1930). Dağı Akın-Cazuuçular Tuuraluu, *Kızıl Kırgızstan*, 17 Mart 1930
 ESCARPİT, R. (1968) Edebiyat Sosyolojisi (Çev: Yazıcı, Ali Türkay), İstanbul: Remzi Kitapevi Yay.
 SIDIKBEKOV, T, vd. (1960) Kırgız Sovet Adabiyat Tarihının Oçerki, Frunze: Okuu-Pedogogika Basması.
 MORAN, Berna (2002) Edebiyat Kuramı ve Eleştiri, İstanbul: Cem Yayınevi.
 RISPAEV, B, Vd. (1989) Pisateli Sovetskogo Kirgizstana, Frunze: Adabiyat Basması.
 SÖYLEMEZ, O., Göz, K. (2006). Salican Cigitov ve Dünyası, Bişkek: Manas Üniv. Yay.
 TINISTANOV, K. (1933). Men Baskan Col Menin Betim Menin Çıgarmam, *Kızıl Kırgızstan*, 9 Haziran No 131.
 TOKOMABEV, A. (1932). Kasımdın Çıgarmaları Cana Akamemiya Keçesi, *Kızıl Kırgızstan*, 6 Mart
 TOKOMABEV, A. (1934). Kırgızistan Yazarlar Birliğinde yaptığı konuşma. *Kızıl Kırgızstan*, 22 Nisan.

Bibliyografya²

Kitaplar

1. (1968) Sent-Ekzyuperi A. D. *Kiçinekey Hanzada*, (Kence cana testier baldar üçün comok) Kotorgon: Salıcan Cıgıto'v, Frunze: Mektep, 1968. 83 s.
2. (1971) *Iymanday Sırım Menin. Irlar, Poemalar, Kotormolor.* (Caştar üçün) Frunze: Mektep, 1971. 80 s.
3. (1972) *Irlar Cana Cıldar.* Frunze: Kırgızstan, 1972. 180 s.
4. (1974) Mustay Karim. *Irlar* (Başkırtçadan kotorgon S. Cıgıto'v), Frunze: Kırgızstan, 1974, 63 s.
5. (1975) *Canıçılık Colunda*, Frunze: Kırgızstan, 1975. 188 s.
6. (1977) *Kün Tuudu* (İt ikayası. Povest). Frunze: Mektep, 1977. 121 s.
7. (1981) *Algaçkı Kadamdır* (Kırgız cazuuçularının 20-30 cıldardadı prozası). Tüzgöndör: Cıgıto'v S. Olcobayev. Frunze: Kırgızstan, 1981.
8. (1982) *Körküm Söz Maseleleri.* (Adabiy sın makalar cıynadı) Frunze: Kırgızstan, 1982. 154 s.
9. (1984) *20-Cıldardadı Kırgız Adabiyatı.* Frunze: İlim, 1984 (2. bsk. 1987. 158 s.)
10. (1987) *Cıldar Canırığı* (Irlar, poemalar, poeziyalar). Frunze: Kırgızstan, 1987. 123 s.
11. (1991) Keçeekinın Sabaktarı Bögünkünün Talaptarı, Frunze: Adabiyat 1991. 247 s.
12. (1988) *Akındın Eki Ömürü.* Bişkek: Mektep, 1998.
13. *Kırgız Poeziyasının Antologiyası.* Tüzüüçülör: Cıgıto'v S. Toktogulov A.
14. *Canırık. (Tandalmalar),* Bişkek: Uşpeh i Prosvetanie, 2006. 152 s.

Makaleler

1940-1950

1. (1942) "Romançılardı darkanı" (T. Sıdıkbekov 60 caşta), *Kırgızstan Madaniyatı.* 18 Mayıs 1942. s. 5

1950-1960

2. (1958) "Kayran atam" (Bolmuş angeme), Kitepte: *Caş Kalem*, Frunze 1958. s.68-75.
3. (1958) "Poeziyada grajdandık pafos bolsun! (Svezd aldındadı tribuna), *Ala-Too.* 1958, no. 9, s. 129-136.
4. (1958) "Uçkul kanatınan ayrılgan poeziya" (M. Calildin *Tandamaluu Çıgarmaları.* Kotorgondor: K. Cunosov, T. Şamşiev, K. Malikov, T. Bayzakov), *Ala-Too.* 1958, no. 5, s. 146-154.

1960-1970

5. (1960) "Akımdın caını cıynadı", *Sovettik Kırgızstan.* 5 Şubat, 1960.
6. (1960) "Arkı" (Col oçerki), *Leninin Colu.* 6 Eylül 1960.
7. (1960) "Cogorku ideyaluu körküm çıgarmalar üçün" (Baş makala), *Ala-Too.* 1960 no. 3, s. 3.
8. (1960) "Çıgarmaçılığınız örkündöy bersin" (M. Abdukarimovdun tuulgan küününün 50 cıldığına karata), *Lenin Colu.* 3 Eylül 1960.
9. (1960) "Dostuktun antologiyası" (*Dostuk Ünü Cıynadı* cönündö), *Sovettik Kırgızstan.* 13 Ekim 1960.
10. (1960) "El mugalimi cönündö emgek" (Ç. Aytmatovdun "Birinçi mugalim cönündö ballada" degen povesti cönündö), *Sovettik Kırgızstan.* 15 Ekim 1960.
11. (1960) "Erdikterdin bayanı"(Bul kitepti okugula), *Kırgızstan Pioneri.* 21 Haziran 1960.
12. (1960) "Kartaybagantalant", *Lenin Colu.* 3 Ocak 1960.
13. (1960) "Kırgızdın akın uulu" (C. Turusbekovdun tuulganına 50 cıl toldu), *Lenin Colu.* 24 Aralık 1960.
14. (1960) "Kırgızdın akın uulu" (C. Turusbekovdun tuulganına 50 cıl), *Kırgızstan Pioneri.* 24 Aralık 1960.
15. (1960) "Körküm sözdün caş hudojnigi" (T. Kasımbekov "Cılkıçının uulu"), *Lenin Colu.* 7 Ağustos 1960.
16. (1960) "Öz mezigilinin uulu Cusup Turusbekovko 50 Cıl", *Lenin Colu.* 24 Aralık 1960.
17. (1961) "Bul kitepti okugula", *Kırgızstan Madaniyatı.* 21 Haziran 1961.
18. (1961) "El mugalimi cönündöğü emgek", *Sovyetlik Kırgızstan.* 15 Ekim 1961.
19. (1961) "Kartaybagın talant", *Leninçil Caş.* 3 Ocak 1961.
20. (1961) "Uksa açuulanat" Angeme, *Ala-Too.* 1961, no. 2, s. 64-70.
21. (1961) "Uluu akın" (V. G. Belinskiydin tuulganına 150 cıl toluşuna karata), *Ala-Too.* 1961, no. 6, s. 3-13.
22. (1961) "V. G. Belinskiy" (Tuulgan küünü 150 cıl toluşuna karata), *Mugallimder Gazetası.* 13 Haziran 1960, *Leninçil Caş,* 14 Haziran 1961.
23. (1962) "Acal menen ar-namıs" (C. Bökönbayevdin çıgarmaları cönündö), *Ala-Too.* 1962, no. 2. s. 106-111.
24. (1963) "Samançının colu adamzattın colu", *Ala-Too.* 1963, no. 6, s. 122-124.
25. (1963) "Uluu carçı" (V. V. Mayakovskiydin tuulgan küünü 70 cıl toluşuna karata), *Caş Leninçil.* 1963, no. 7, s. 10-11.
26. (1964) "Dostuk keneşi", Kitepte: *Caşık Sapar.* Frunze: 1964, s. 189-193.
27. (1964) "Folkorduk traditsyalardı dialektikası", *Ala-Too,* 1964, no. 8, s. 104-118.
28. (1964) "Oşondon beri men barım" Kitepte: *Caşık Sapar.* Frunze: 1964, s. 189-193.

² Bibliyografya, "Söylemez Orhan., Göz Kemal (2006) Salıcan Cıgıto'v ve Dünyası. Bişkek: Manas Üniv. Yay." künyeli eserden alınarak genişletilmiştir.

29. (1964) "Taaniştarım" (Özgön şaarındağı kitem satuuçusu Mademin Koçkorov cönündö oçerk), *Lenin Colu.* 12 Nisan 1964.
30. (1964) "Taaniştarım" (Özgön şaarının adamdarı tuuraluu oçerk), *Ala-Too.* 1964, no. 4, s. 70-86.
31. (1965) "Dañazaluu cıl", *Sovettik Kırgızstan.* 1 Ocak 1965.
32. (1965) "Egor Bulıçev cana başkalar", *Sovettik Kırgızstan.* 3 Eylül 1965, n.208, s. 4.
33. (1965) "Kaysın Kuluevdin poeziyası", *Sovettik Kırgızstan.* 29 Ocak 1965.
34. (1965) "Küülördün ekinçi ömürü", *Ala-Too.* 1965, no. 1, s. 123-126.
35. (1965) "Möltür başat", *Leninçil Caş.* 2 Nisan 1965.
36. (1965) "Sapattan sapatka", *Ala-Too.* 1965, no. 10, s. 97-112.
37. (1965) "Taygak keçüü", *Sovettik Kırgızstan.* 21 Ekim 1965.
38. (1965) "Uluu carçı", *Caş Leninçil.* 1965, no. 7, s.10.
39. (1965) "Yubiley kekelüü" (Angeme), *Kırgızstan Madaniyatı.* 1 Ekim 1965, no. 40, s. 10.
40. (1965) "Adabiy sındın madaniy dengeelinin kantorası" (Kırgızstan cazuular soyuzunun plenimuna karata), *Sovyetтик Kırgızstan.* 1 Aralık 1965, no. 283, s. 2.
41. (1965) "Cürögümdö Ala-Too" (Retsenziya orduna) *Leninçil Caş.* 25 Ağustos 1965, s. 4.
42. (1966) "Bizdin Çıngız" (Çıngız Aytmatov Lenindik sıylığına tatıktuu) Kitepte: *Deputattar Cönündö Bayan.* Frunze: 1966, s. 75-79.
43. (1966) "Tokoyçunun tamında ötkörgön tün", Kitepte: *Menin Respublikam,* Frunze, 1966, s. 97-98.
44. (1966) "Tokoydogu küz ortosu", Kitepte: *Menin Respublikam,* Frunze, 1966, s. 97-98.
45. (1966) "Turmuş carçısı" (Akın Ya. Şivaza 60 çaşka çıktı), *Sovyetтик Kırgızstan.* 2 Ekim 1966, no. 227, s. 3.
46. (1966) "Külüp keldi" (Kırgızstandık emgekçileri turaluu), *Sovyetтик Kırgızstan,* no.1, s.2.
47. (1966) "Uluu gumanist, çıñn cazuuçı" (R. Rollan), *Leninçil Caş.* 28 Ocak 1966.
48. (1967) "Baardığı bürküt emes", *Kırgızstan Madaniyatı.* 26 Mayıs 1967.
49. (1967) "Balalıktın asmanı", *Kırgızstan Madaniyatı.* 29 Eylül 1967.
50. (1967) "Temirgaliy Nurgazin 60 çaşta", *Kırgızstan Madaniyatı.* 20 Aralık 1967.
51. (1968) "Cardamı çoñ emgek" (R. Şaşıevdin. *Kırgız Adabiyat Tanuu Cana Adabiy Sın. Bibliografiya* değen kitebicönündö.), *Kırgızstan Madaniyatı.* 19 Haziran 1968.
52. (1968) "Comoktordunsırı", *CaşLeninçil.* 1968, no. 3, s. 36-37.
53. (1968) "Kiçi-döbö cana adam" (Oçerk), (Özgön şaarının bagbanı Kalmurat cönündö), *Lenin Colu.* 20 Temmuz 1968, no. 140, s. 3-4.
54. (1969) "Manas – geroiçeskiy epos kirgizskogo naroda." (Retsenziya burçu). *Kırgızstan Madaniyatı.* 26 Ocak 1969, n. 9.
55. (1969) "Bir cıynaktı okugan son", *Kırgızstan Madaniyatı.* 26 Şubat 1969, no. 9, s. 7.
56. (1969) "Çıgarmaçılık plandar", *Kırgızstan Madaniyatı.* 22 Ocak 1969, no. 4, s. 9.
57. (1969) "Lenindin astınan men aruulanam" (V. V. Maykovskiydin "V. İ. Lenin" poeması turaluu), *Ala-Too.* 1969, no. 10.

1970-1980

58. (1970) "Bededen çıkkın bir eki söz", *Kırgızstan Madaniyatı.* 20 Mayıs 1970.
59. (1970) "Gafur Gulam", (Özbek akını cönündö), *Kırgızstan Madaniyatı.* 13 Temmuz 1970, no. 23.
60. (1970) "Gafur Gulam", *Kırgızstan Madaniyatı.* 13 Haziran 1970.
61. (1970) "Hudojnik kotormoçu S. Bektursunovdun 60 çaşka toluşuna karata", *Kırgızstan Madaniyatı.* 11 Mart 1970.
62. (1970) "Komunisttik madaniyattın Marksça-Leniñçe kontseptsiyası", *Ala-Too.* 1970, no. 4, s. 144-160.
63. (1970) "Töl başçılardın çıgaanı" (C. Bökönbayev), *Ala-Too.* 1970, no. 10 s. 136-140.
64. (1971) "Caştık kelebi" (İr), *Kırgızstan Madaniyatı.* 16 Haziran 1971, no. 24, s. 6.
65. (1971) "Coldo", *Mugalim Gazetası.* 24 Şubat 1971, no. 16, s. 4.
66. (1971) "İzdenüü pafosu", *Kırgızstan Madaniyatı.* 1971, no. 10, s. 106-111.
67. (1971) "İzdenüü" (Akın S. Eraliyevdin 50 çaşka tolgonduguna karata), *Ala-Too.* 1971, no. 10, s. 106-111.
68. (1971) "Körköm turmuşubuzdağı çoñ okuya", *Ala-Too.* 1971, no. 8, s. 14-18.
69. (1971) "Lirikalık ırdığı obraz", *Ala-Too.* 1971 no. 7, s. 150-160.
70. (1971) "Menin colum" Kitepte: *Lesya Ukrainka. Irlar Cana Poeziyalar,* Frunze: Kırgızstan 1971, s. 46-47.
71. (1971) "Ot degenden ooz küyböyt", *Kırgızstan Madaniyatı.* 8 Aralık 1971.
72. (1972) "Adabiy sındın keebir masaleleri", *Sovetik Kırgızstan.* 20 Nisan 1972.
73. (1972) "Baa berüünün cogorku çenemderi üçün" (Kırgız iskustvosunun tarihının carıkka çığışına karap), *Sovyetтик Kırgızstan.* 20 Kasım 1972.
74. (1972) "Cazma poeziyabız cana folklor", *Ala-Too.* 1972, no. 5, s. 144-160.
75. (1972) "Mukaydın akındık sabaktarı" (Akın M. Elebayev), *Kırgızstan Madaniyatı.* 1 Mart 1972, s. 4-5.
76. (1972) "Mukaydın akındık sabaktarı", *Kırgızstan Madaniyatı.* 16 Mart 1972.
77. (1972) "Romançının darkanı" (Kırgızstan el cazuuçusu T. Sıdıkbekov 60 çaşta), *Kırgızstan Madaniyatı.* 18 Mayıs 1972.

78. (1973) "Akın cana kotormoçu" (T. Bayzakov 50 çaşta), *Ala-Too*. 1973, no. 9, s. 104-106.
79. (1973) "Koomdun adabiyatka muktacdığı", *Ala-Too*. 1973, no. 10, s. 125-134.
80. (1973) "Körköm obraz degen emne?", *Mugalimder Gazetası*. 12 Eylül 1973. (Kırgız adabiyatı mugalimderi cönündö)
81. (1973) "Sinçimin iş planı", *Kırgızstan Madaniyatı*. 13 Eylül 1973.
82. (1974) "Adabiy sınıbızdın keleçeği!", *Kırgızstan Madaniyatı*. 16 Mayıs 1974.
83. (1974) "Ataktuu ırçı" (B. Alıkılov tuulğan kün 90 cıl) *Sovyetтик Kırgızstan*. 26 Aralık 1974.
84. (1974) "Ataktuu ırçı" (Barpı Alıkulovdun 90 cıldığına karata), *Sovetik Kırgızstan*. 26 Aralık 1974. (K. Dautov menen birge).
85. (1974) "Sen törölgön cerde boldum", *Leninçil Çaş*. 5 Ocak 1974.
86. (1974) Dautov K. "Baskıçtan baskıçka" (S. Cıgıto'vdun *Irlar Cana Cıldar* degen adabiy sını makalalar cıyınadı cönündö), *Kırgızstan Madaniyatı* 14 Şubat 1974, s. 12-13.
87. (1975) "Çınığı çığarmaçılıkka col" (Alıkul Osmonov cönündö). *Ala-Too*. 1975, no. 10, s. 108-124.
88. (1975) "Talaştan kozgolgon oylor" *Ala-Too*. 1975, no. 1, s. 139-158.
89. (1975) Vaarondi Debore. "Nazım Hikmetke mun", Kotorgon: Cıgıto'v S. Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze, 1975, s. 251-255.
90. (1975) "Anın unutulğus taalimi." (Kırgız SSR İ.A. müçö korrespondenti, filosofiya iliminin doktoru, professor A. Tabıldiev), *Leninçil Çaş*. 20 Aralık 1975.
91. (1976) "İt atardın kubuluşu" (üzündü), *Kırgızstan Madaniyatı*. 16 Aralık 1976, s. 8-9.
92. (1976) "Olcoluu çığarmaçılık sapar" (K. Kamçiev 50 çaşta), *Ala-Too*. 1976, no. 4 s.137-139.
93. (1978) "Eli menen atı uykaş" (C. Aytmatov 50 çaşta), *Kırgızstan Madaniyatı*. 12 Aralık 1978 no. 50, s. 4-5.
94. (1978) "Erece cönündö bolso", *Leninçil Çaş*. 4 Kasım 1978.
95. (1978) "Körköm sözdün caası" (L. N. Tolerı), *Ala-Too*. 1978. no. 9, 93
96. (1979) "Kalıs aytkanda" (B. Cakievdin "Coluğuşuu" dramasını sıdagan C. Moldobayevdin makalası cönündö), *Kırgızstan Madaniyatı*. 5 Temmuz 1979, no. 27, s. 4.
97. (1979) "Sinçilik-bul kesip", *Kırgızstan Madaniyatı*. 20 Aralık 1979, no. 51, s. 6.
98. (1979) "Terminder tegereğindeği söz" (Adabiy sını), *Ala-Too*. 1979 no. 6, s. 146-152.
99. "Uşul ele ırlar", *Leninçil Çaş*, 13 Haziran 1972.

1980-1990

100. (1980) "Adabiyatıbızdın caratılış şartları", *Ala-Too*. 1980, no. 7, s. 148-163.
101. (1980) "Akın cana darbız" (Parodiya), *Çalkan*. 1980, no. 12, s. 11.
102. (1980) "Maanilü mezgildin sancırısı", *Kırgızstan Madaniyatı*. 14 Ağustos 1980, no.3, s.8-9.
103. (1980) "Dinar menen çon ene" (Pyesa), (T. Sıdıkbekovdun *Too Baldarı* kitebi boyunca), *Kırgızstan Pioneri*. 20 Ağustos 1980.
104. (1981) "Darbızdan darbıgan sözdör" (Parodiyalar), *Kırgızstan Madaniyatı*. 11 Haziran 1981, no. 26, s. 16. (Daha sonra "Darbızdan darbıgan söz" (Parodiyalar), Kitepte: *Ceniş Tuusu*. Frunze: 4 Ekim 1985.)
105. (1981) "Nukura akın" (S. Eraliyev 60 çaşta), *Leninçil Çaş*. 15 Ekim 1981.
106. (1982) "Alıkuldun aşıktık küüsü" (A. Osmonovdun poeziyası), *Kırgızstan Ayaldarı*. 1982, no. 6, s. 17-18.
107. (1982) "Bir aytıştın sabaktarı", *Ala-Too*. 1982, no. 4. s. 129-136.
108. (1982) "Çığarmaçılık dostuktun üzürü" (Orus Muzıkantarının kırgız profesional muzıkantarın önüktürüdüğü salımı), *Komunist*. 1982, s. 31-37.
109. (1982) "Okurmanga aytar söz" (Kotormo masesesi) *Kırgızstan Madaniyatı*. 12 Şubat 1982, no.7, s.8-9.
110. (1983) "Adabiy baylanıştırdın tarıhınan", *Ala-Too*. 1983, no. 1, s. 129-138.
111. (1983) "Mayakovskiydin şarapatı" (Cazuuçuga tiygizgen taasiri), *Ala-Too*. 1983, no. 7, s. 20-21.
112. (1984) "Aytıla turgan söz" (T. Moldobaev 50 çaşta), *Kırgızstan Madaniyatı*. 28 Mart 1984
113. (1984) "Canı katmarlarga karay" (İ. Manikeev 50 çaşta), *Mugalimder Gazetası*. 21 Aralık 1984.
114. (1984) "Kızıl küügüm" (Povestinen), *Çaş Leninçil*. 1984, no. 6, s. 20-23, no. 7 s. 15-17.
115. (1984) "Şattuu ırlar" (R. Riskulovdun akındık ömürü), *Ala-Too*. 1984, no. 11, s.108-111.
116. (1985) "Adabiyatka adal kızmat" (Cazuuçu M. Elebayevdin çığarmaçılığı cönündö), *Kırgızstan Madaniyatı*. 5 Aralık 1985, no. 49, s. 5.
117. (1985) "Akındın erdiği" (A. Osmonov cönündö), *Leninçil Çaş*. 18 Haziran 1985.
118. (1985) "Alıkuldun birinçi ömürü" (A. Osmonovdun mulcayıp 70 cıldığını), *Kırgızstan Madaniyatı*. 18 Temmuz 1985, no. 29, s. 2-3.
119. (1985) "Bizdin Tölemiş" (Kinorejissor T. Okeev), *Ala-Too*. 1985, no. 12, s. 123-127.
120. (1985) "Talantaı" (K. Cantöşev), *Kırgızstan Madaniyatı*. 20 Haziran 1985, s. 6-7.
121. (1986) "Akındın baskan colu" (M. Abdilkasımova 50 çaşta), *Ala-Too*. 1986 no. 11. s. 138-144.
122. (1986) "Ataktuu ömür" (Yasışıvaza 80 çaşta), *Sovetik Kırgızstan*. 18 Mayıs 1986.
123. (1986) "Bulbul" (İr), *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-30.
124. (1986) "Dzerjinskiy cana totukuş", *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-30.
125. (1986) "Elegiya", *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-30.

126. (1986) "İt atar cana başkalar" (Tamaşaluu Bayandan), *Kırgızstan Madaniyatı*. 20 Mart 1986, no. 12, s.8-9.
127. (1986) "Köptün közü körögöç" (Kırgız adabiyatındaki sın meselesi tuuraluu sınçı S. Cigitovdun angemesi), (cazıp algan Toktomuşov A.), *Kırgızstan Madaniyatı*. 4 Aralık 1986, no. 49, s. 4-14.
128. (1986) "Poeziya cönündö söz" (S. Cigitovdun colğuşuu keçesi), *Sovettik Kırgızstan*.18 Mart 1986.
129. (1986) "Ten tuşum B-Ev T-Nun armanı", *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-30.
130. (1987) "Ak col talaa orduna" (Abdiş Kubadaev c.b. ırçılar cana keneş), *Kırgızstan Madaniyatı*. 26 Şubat 1987, no. 9, s. 6-76.
131. (1987) "Bakıbat dabıştar, cansız canırıkta" (Revolyutsioner akın K. Mambeteminovdun "Çıgarmaçılığının" manızın aşkerelüü), *Kırgızstan Madaniyatı*. 21 Mayıs 1987. no. 21, s. 10-11. *Leninçil Caş*. 16 Mayıs 1987.
132. (1987) "Bakıbat dabıştar, cansız canırıkta" (Oktybr revolyutsiyasın danazalagan akındar cana antisovettik camakçı ırçı K. Mambeteminov cönündö), *Sovettik Kırgızstan*. 13 Mayıs 1987.
133. (1987) "Kara sözdün akını" (K. Cusupov), *Leninçil Caş*. 21 Nisan 1987.
134. (1987) "Osmonovdun dastançılık önörü", *Ala-Too*.1987 no. 6, s. 147-158.
135. (1988) "Könül buruuçu cumuştar" (20-30. cıldardığı Kırgız Sovyet adabiyat boyunça bibliografiyalardan kee bir tak emestikter cana oşol cıldardığı adabiyattardın respublikalık kat saktoo caylarında saktalbay kalışı), *Kırgızstan Madaniyatı*, 19 Mayıs 1988. no. 21, s. 4-5
136. (1988) "Önümdüü ömürgö uçkan söz", *Kırgızstan Madaniyatı*. 9 Haziran 1988. no. 24, s. 11.
137. (1988) "Sözdön işke ötölü", (Salıcan Cigitovgo berilgen suroogo coop), *Ala-Too*. 1988, no. 1. s. 145.
138. (1988) "Tınıstanovdun akındık önörü", *Ala-Too*. 1988, no. 10, s. 114-126.
139. (1988) "Çıñgız kantip çıgıp kaldı?", *Ala-Too*. 1988, no. 12, s. 16-20.
140. (1989) "Bir okuu kitebinen ulam" (Kırgız Sovyet Adabiyatı 9-10 klasstar üçün okuu kitebinin 4-basilışına pikir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 26 Ocak 1989, no. 4, s. 4-6.
141. (1989) "Kalp aytsam kişi bolboyun" (Parodiya) *Leninçil Caş*. 27 Mayıs 1989.
142. (1989) "Dagı bir singan bugu" (S. Karaçev), *Kırgızstan Madaniyatı*. 22 Haziran 1989, no. 253, s. 12-13.
143. (1989) "Eskerilbey kalgan üç kalemger" (B. Kalpakov, B. B. Knensariev, Ş. Kakanov), *Ala-Too*. 1989, no. 4, s. 119-120.
144. (1989) "Karcalıp kızmat kılğıla", *Leninçil Caş*. 25 Ekim 1989, s. 3.
145. (1989) "Taşım Baycievdi eskerüü" *Ala-Too*. 1989, no. 12, s. 123-124.
146. (1989) "Unutulğus akın" (S. Karaçev), *Sovettik Kırgızstan* 25 Ekim 1989.
147. (1989) "Kayran Turar..." (Akın Turar Kocomberdievdi eskerüü), *Leninçil Caş*.4 Aralık 1989.

1990-2000

148. (1990) "Canı zaman keletat... Biz kantebiz" (Mayek. Mayekteşken Kuruşev E.), *Sovettik Kırgızstan*. 18 Mayıs 1990, s. 7.
149. (1990) "Mahabat kitebi çıkkan soñ", *Sovettik Kırgızstan*. 8 Ağustos 1990, (A. Osmonov. *Mahabat Irlar*. Frunze: Kırgızstan 1945 c.)
150. (1990) "Meni küldürgön ır saptarı", *Çalkan*. 1990, no. 9, s. 7.
151. (1990) "Unutulğan akın" (O. Lepesov), *Ala-Too*. 1990 no. 2, s. 148-155.
152. (1991) "Ay tegerek söz, Kasım Tınıstanov, kalkının kadırman uulu", *Kırgız Madaniyatı*. 4 Temmuz, 1991. no 27. s. 10.
153. (1991) "Töl başı" (Kasım Tınıstanov cönündö), *Ala-Too*. 1991 no. 9-10, s. 257.
154. (1991) "Uykaş cönündö uçkay kep" *Kırgız Madaniyatı*. 17 Ekim, no 49. s. 7. 1991.
155. (1991) "Çaşında kıyrağan kayran talant" (K.Tınıstanovdun çıgarmaçılığ cönündö), *Caştık carçısı*. 17 Ekim 1991, s.14-15.
156. (1991) "Keçekinin sabaktarı, бүгүнкүнүн talaptarı" (İzildöo, sın makalalar) Kitepte: B.*Adabiyat*.1991, s.248.
157. (1992) "Artıma kılçayıp, aldıma serep salıp" (Mayekteşken U. Alımkulov), *Asaba*. 16 Ocak 1992, no. 3, s. 7.
158. (1993) "Dostuk keneş" (Ir) *Çüy Bayanı*. 23 Ekim 1993.
159. (1994) "Ulutçuldar 'ulut' cer carılbat, el carılbat." (Mayekteşken U. Botobekov), *Kut Bilim*. 4 Şubat 1994, no. 5, s. 1-4-5.
160. (1994) "Cogorku Sovet sessiyada" (Komediya-parodiya), *Kırgıztan Madaniyatı*. 1994 Nisan, no. 7, s. 4-11.
161. (1995) "Alımsabak" (Sınçı Salıcan Cigitov menen jurnalist Ş. Düşönalievdi mayegi), *Kırgızstan Madaniyatı*. 1995. 27 Eylül. No 16, s. 7-8.
162. (1996) "Kırgız adabiyatı caralganda ele bankrot bolçu, men emi bankrot boldum." (Mayekteşken M. Şayıbek) *Asaba*. 28 Haziran 1996, s. 3. 5 Temmuz 1996, no. 26, s. 5.
163. (1996) "Körköm önügüştögü uluu sekirik", *Sovettik Kırgızstan*. 22 Ekim1966.
164. (1997) "Aman töögö-taylak töödön", *Kırgıztan Madaniyatı*. 1997, Mayıs, No 10, s. 3.
165. (1997) "Çet mamleketke biröönün esebinen barıp kelgendi da kördük." (Mayekteşken T. Nasirdinov) *Kırgız Tuusu*. 18 Nisan 1997, no. 45, s. 3.

166. (1997) “Çıgarmalar kantip caralat” (Cazuuçunun çıgarmaçılığı turaluu maek. Mayekteşken İ. Murzabekov), *Oş Canırığı*. 27 Mart 1997, no. 23, s. 5.
167. (1999) “Kırgızdan soodager çıkkanına kubanam.” (Mayekteşken B. Matkerimova) *Kırgız Tuusu*. 12-14 Ekim 1999, no. 159-160, s. 6-7.
168. (1999) “Kırgızdın soodaga aralaşkanı-revolitsiya.” (Cazuuçu menen azırkı uçurdağı komduk abal cana çıgarmaçılığı turaluu maekteşken: Ö. Tilebaev) *Kırgız Ruhı*. 12 Mart 1999, no. 8, s. 6.
169. (2000) “Usubaliev diktator bolgon emes, takteke bolgon komuzun Moskva çertken.” (Filologiya i. d, professor Kırgız Respublikasının mamlekettik sıylığının laureatı menen mayek. Mayekteşken: A. Toktonaliev) *Asaba*. 25 Avgust 2000, no. 67, s. 6-7.

2000-2005

170. (2001) “Çinovnikterge Kırgız tilin zordop üyrötüü kerek: Kırgız tilin kim tak süylöyt?” (Cazuuçu, adabiyatçı menen mayek. Mayekteşken: B. Matkerimova), *Kırgız Tuusu*. 30 Mart-2 Nisan 2001, no. 22, s. 5-6
171. (2003) “Adabiyattın çaşap turuşu üçün ekonomikalık öbölđö, tayanıç kerek” (Röportajı yapan Altınbek İsmailov), *Bengisu*, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Türkoloji bölümü yayını, sayı 1, Nisan-Mayıs 2003
172. (2003) “Adabiyat cana adabiy sın”, *Cañı Ala-Too*. 2003, no. 8, s. 102-108.
173. (2003) “Terekter manifesti” (Parodiya), *Aalam*. 9 Eylül 2003, n. 59, s.6.
174. (2004) “Sıngan omurtka çaypalğan meenin sırı”(Cazuuçunun maegi. Maekteşken: Akmatov. A.) *Agım*. 29 Ekim 2004, no. 73, s.10.
175. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 13 Şubat. s. 7.
176. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 20 Şubat. s. 7.
177. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 23 Şubat. s. 7.
178. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 27 Şubat. s. 7, 14.
179. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 5 Mart. s. 7.
180. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 12 Mart. s. 7.
181. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 19 Mart. s. 7.
182. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 26 Mart. s. 7.
183. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 2 Nisan. s. 7.
184. (2004) Çıñgız Aytmatov adabiyat maydanına cañıdan kelgende, *Bişkek Times*. 2004, 9 Nisan. s. 7.
185. (2004) “Men cañıça küröřköndö” (Şarşendin ańgемelerinen) *De Fakto*. 6 Haziran 2004, no. 22, s.22.
186. (2005) “Calgandıñ tilinen çındıktın tiline ötmöyünçö eç nerse bolboyt” (Adabiyatçı cana koomduk işmerdin 2005-cıldadı maegi:Maekteşken: C.Temirbekova) *Agım*. 2009, 28 Şubat.no. 8.
187. (2005) “Biz demokratiyaga cañıdan gana kelatabız” (Prof. Cazuuçu menen maek. Maekteşken B.Şamatov) *Bişkek Tayms*. 2 Şubat 2005. no.26, s.5.
188. (2005) “Taarıñım kantip taradı?” (Cazuuçu sınçının “Açık Katı”). *Agım*. 19 Nisan 2005. no.30, s.5.
189. (2005) “Şuuldaba teregim, terekterim” (Akın sınçı, sayasatçı menen çıgarmaçılığı cönündöğü maek. Maekteşken: K. Bakirov), *Erkin-Too*. 2 Eylül 2005. no. 71. s.5.

İrları/Şiirleri

190. (1951) “Ala Toodo Lenin” (İr), *Lenin Colu*. 20 Mart 1951, no. 56.
191. (1953) “Pahtaçı kız” (İr), *Leninçil Caş*, 7 Temmuz 1953.
192. (1953) “Şahter” (İr), “*Leninçil Caş*” 17 Mayıs 1953. no. 18.
193. (1954) “Bul en caman” (İr), *Caş Leninçil*. 1954, no. 18. s. 86.
194. (1954) “Muz üstündö” (İr), *Caş Leninçil*. Şubat 1954, no. 8.
195. (1960) “Caykı tündö ayıldı” (İr), *Lenin Colu*. 17 Ocak 1960.
196. (1960) “Zamandaşka” (İr), *Lenin Colu*. 24 Haziran 1960.
197. (1961) “Baktıлуу күн” (İr), *Leninçil Caş*. 26 Nisan 1961.
198. (1961) “Baktıлуу мүнөттö” (Tajikçe İr). Kitepte: *Alkış Kırgız Elinen*, Frunze, 1961, s. 78.
199. (1962) “Dostuk keneş” (İr), *Ala-Too*. 1962, no. 11, s. 69.
200. (1962) “Men baram” (İr), *Ala-Too*. 1962, no. 11, s. 71-72.
201. (1962) “Oşondon beri” (İr), *Ala-Too*. 1962, no. 11, s. 41.
202. (1962) “Vulkan” (İr), *Ala-Too*. 1962, no. 11, s. 68-70.
203. (1963) “Sen cönündö simfoniya” (İr), *Ala-Too*. 1963, no. 8, s. 83-84.
204. (1964) “Ötkön bir күн eske tüşüp...” *Zamandaş*. 2008, no.6, s.44.
205. (1964) “Caz” (İr), *Leninçil Caş*. 1964.
206. (1964) “Issık-Köl” (İr), *Leninçil Caş*. 9 Şubat 1964.
207. (1964) “Keç Küzdö” (İr), *Leninçil Caş*. 9 Şubat 1964.
208. (1964) “Revolyuetsiya” (İr), *Leninçil Caş*. 28 Haziran 1964.
209. (1965) “Tokoy күzü” (İr), *Leninçil Caş*. 15 Ekim 1965, no. 122, s. 4.

210. (1966) “Böbök” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
211. (1966) “Kırgız tokoyu”, Kitepte: *Menin Respublikam*. Frunze: 1966, s.97-98.
212. (1966) “Isıkköl” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
213. (1966) “Karagat köz obon üçün eskerem” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
214. (1966) “Keçki küzdö” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
215. (1966) “Kışkı kayın” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
216. (1966) “Kışkı tokoy” (Ir), Kitepte: *Menin Respublikam*, Frunze, 1966, s. 97-98.
217. (1966) “Oorukanada cazılğan ır” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
218. (1966) “Tokoyçunun tamında ötkörgön tün” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
219. (1966) “Tokoydogu küz ortosu” (Ir), *Ala-Too*. 1966, no. 11, s. 58-62.
220. (1971) “Çaştık delebe” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 16 Haziran 1971, no.24, s. 6.
221. (1971) “Lenindi oku!” (Ir), *Lenin Colu*. 30 Mart 1971, no. 62, s. 2.
222. (1974) “Biy,” Kitepte: *Mahabat. Süyüü Irları*, Frunze, 1974 s. 228-232.
223. (1974) “Caykı tündö kıştakta” Kitepte: *Mahabat. Süyüü Irları*, Frunze, 1974 s. 228-232.
224. (1974) “Saga” Kitepte: *Mahabat. Süyüü Irları*, Frunze, 1974 s. 228-232.
225. (1974) “Sen Cönündö Simfoniya” (Irlar), Kitepte: *Mahabat. Süyüü Irları*, Frunze, 1974 s. 228-232.
226. (1974) “Sonku bir tün”, Kitepte: *Mahabat. Süyüü Irları*, Frunze, 1974 s. 228-232.
227. (1986) “Darbiz cep cırgap kelem”, (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Ağustos 1986, no. 32, s. 7.
228. (1986) “Darbiz çok bizdin darbizday”, (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Ağustos 1986, no. 32, s. 7.
229. (1986) “Darbizçı dıykan” (Irlar), *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-30.
230. (1986) “Kaygılıu kıska bayandar” (Ir), *Çalkan*. 1986, no. 11, s. 8.
231. (1986) “Mederbektin esebinen” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Ağustos 1986, no. 32, s. 7.
232. (1986) “Bulbul” (Ir), *Ala-Too*. 1986, no.6.
233. (1986) “Dzercinskiy cana totukuş” (Ir), *Ala-Too*. 1986, no.6.
234. (1986) “Ten tuşum B-Ev T-Nun armanı” (Ir), *Ala-Too*. 1986, no.6.
235. (1986) “Elegiya” (Ir), *Ala-Too*. 1986, no.6.
236. (1992) “Kösöo kalemger Tügölbayga, kaşka baş kalemger Salicandan” (T. Sıdıkbekovgo arnalğan ır), *Kırgız Madaniyatı*. 12 Mayıs 1992, no. 20-21, s.4.
237. (1997) “Karagat köz” (Ir), *Kerbez*. 1997, no. 1, s. 17.
238. (1993) “Çağılğan Öndüü” (B. Sornogoevge) *Baydılda*. 1993, s. 30-32.

Tercümeleri

239. (1962) Lugovskoy V. “Kart kapitan” (Ir), Kitepte: *Orus meykini*. Frunze: 1962, s. 241-244.
240. (1963) Mayakovskiy. “Sovettik pasport cönündö”, *Leninçil Çaş*. 19 Haziran 1963.
241. (1964) Baltakis A. “Kaytıp kelsem...” (Ir) *Ala-Too*. 1964, no. 6, s. 78-79.
242. (1964) Baltakis A. “Ceekterden tuncurap tuman baskan” (Ir) *Ala-Too*. 1964, no. 6, s. 78-79.
243. (1967) N. Hikmet “Baraktan adam” *Kırgızstan Madaniyatı*, 7 Aralık 1967 no. 49, s. 12.
244. (1967) N. Hikmet “Ceniş” *Kırgızstan Madaniyatı*, 7 Aralık 1967 no. 49, s. 12.
245. (1967) N. Hikmet “Katardağı bir asker” *Kırgızstan Madaniyatı*, 7 Aralık 1967 no. 49, s. 12.
246. (1967) N. Hikmet “Küz”, *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Aralık 1967 no. 49, s. 12.
247. (1967) N. Hikmet “Tutanbagan sigareta”, *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Aralık 1967 no. 49, s. 12.
248. (1968) Sadcaz Bakir. “Taşkın” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 18 Eylül 1968, no. 38, s. 7.
249. (1968) Sadcaz Bakir. “Maxabattın ölümü” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 18 Eylül 1968, no. 38.
250. (1968) Sadcaz Bakir. “Eski bakta” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 18 Eylül 1968, no. 38.
251. (1968) Sadcaz Bakir. “Dayra” (Ir), *Kırgızstan Madaniyatı*. 18 Eylül 1968, no. 38.
252. (1968) N. Hikmet. “Frantişkovi – Lazne”, *Leninçil çaş*. 10 Eylül 1968, no.108, s. 4.
253. (1969) N. Hikmet “Amnistiya”, *Ala-Too*. 1969, no. 1.
254. (1969) N. Hikmet “Bir ayrılış bayanı”, *Ala-Too*. 1969, no. 1. .
255. (1969) N. Hikmet “Cıyırmacı syezd”, *Lenin Colu*. 19 Eylül 1969, s. 4-6.
256. (1969) N. Hikmet “Kün çığış cana SSSR”, *Ala-Too*. 1969, no. 1.
257. (1969) N. Hikmet “Lenin ölgön kündü eskerip”, *Lenin Colu*. 19 Eylül 1969, s. 4-6.
258. (1969) N. Hikmet “Lenindi irdayt”, *Lenin Colu*. 19 Eylül 1969, s. 4-6.
259. (1969) N. Hikmet “Orus padişaçılığının kulaktalışı”, *Lenin Colu*. 19 Eylül 1969, s. 4-6.
260. (1969) N. Hikmet “Türmödön çıkkın son”, *Ala-Too*. 1969, no. 1.
261. (1969) N. Hikmet “V. İliç menen angeme”, *Lenin Colu*. 19 Eylül 1969, s. 4-6.
262. (1970) Muhtar Ashad. “Demula”, “Avgondo”, “Küzgü baktar”, “Seni oylogondo”, “Köz çaş cuuy albas”, “Ömür” (ırlar), (Kotorgondor: S. Cigitov, T. Moldobekov.) Kitepte: *Gülstan ottoru*. Frunze: 1970, s. 60-63.
263. (1971) Ukrainka Lesya. “Cogol sanaa!” (Ir), Kitepte: *Lesya Ukrainka Irlar cana poemalar*. Frunze: 1971, s. 64-67.
264. (1971) Ukrainka Lesya. “Bir işti bütömbü ce taştaymbı...” (Ir), Kitepte: *Lesya Ukrainka Irlar cana poemalar*. Frunze: 1971, s. 64-67.

265. (1971) Ukrainka Lesya. "Coldo" (İr), *Mugalimder Gazetası*. 24 Nisan 1971, s. 4.
266. (1971) Ukrainka Lesya. "Ümütsüz ümüttönöm" *Leninçil Caş*. 1971, no. 24, s.4.
267. (1971) Nekrasov N.A. "Unutulgan kıştak"(İr), Kitepte: *Irlar cana poemalar*. Kırgızstan: 1971, s. 23-26.
268. (1971) Nekrasov N.A. "Örttölgön kattar" (İr), Kitepte: *Irlar cana poemalar*. Kırgızstan: 1971, s. 23-26.
269. (1971) Mustay Karim "Ak menen kara", *Ala-Too*, 1971, no. 4, s. 92-95.
270. (1971) Mustay Karim "Kalın kar", *Ala-Too*. 1971, no. 4, s. 92-95.
271. (1971) Mustay Karim "Kara suular" (Poema), *Ala-Too*. 1974, no. 12.
272. (1971) Mustay Karim "Toolor" *Ala-Too*, 1971, no. 4, s. 92-95.
273. (1971) Mustay Karim. "Camgır", *Ala-Too*. 1971, no. 4, s. 92-95.
274. (1971) Mustay Karim. "Üç kün katar caayt", *Ala-Too*. 1971, no. 4, s. 92-95.
275. (1972) Tufan. Hasan. "Almaz", Kitepte: *Dostuk Güldestem*. Frunze: 1972, s. 105-107.
276. (1972) Tufan. Hasan. "Ömür colum", Kitepte: *Dostuk Güldestem*. Frunze: 1972, s. 105-107.
277. (1972) V. Albert. "Dostor üyü" (İr) *Leninçil Caş*. 13 Haziran 1972.
278. (1972) V. Albert. "Cetimsirep turgan üy" (İr) Kitepte: *Dostuk Güldestesi* Frunze: 1972, s. 86-89
279. (1972) V. Albert. "Mergençi", Kitepte: *Dostuk Güldestesi* Frunze: 1972, s. 86-89
280. (1972) Mustay Karim. "Ubadalar berbe" Kitepte: *Dostuk Güldeste*, Frunze, 1972. s. 43-45.
281. (1972) V. Albert. "Ata konuş", Kitepte: *Dostuk Güldestesi* Frunze: 1972, s. 86-89
282. (1973) Mustay Karim. "Adamzat söz", *Mugalimder Gazetası*. 24 Kasım 1973.
283. (1973) Mustay Karim. "Evropa-aziya", *Sovyetik Kırgızstan*. 13 Ekim 1973.
284. (1974) Mustay Karim "Taşka çıkkan güldör" *Leninçil Caş*, 5 Ocak 1974.
285. (1974) Mustay Karim. "Sayma sayat sekiiler", "Aysuluunun köz caşı" (İrlar), *Kırgızstan Ayaldarı*, 1974 no. 3, s. 21.
286. (1975) Mustay Karim. "Kavkaz Menen Koşoşkondo", *Sovyetik Kırgızstan*. 19 Ekim 1975.
287. (1975) Vaarandi Debora "Kitter turmuşu" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze, 1975, s. 251-255.
288. (1975) Vaarandi Debora "Nazım Xikmetke Muñ"(İr), Kitepte: *Cüröktöřtör*. Frunze: 1975, s. 251-255.
289. (1975) N. Damdinov. "Cilkıçı Dugar" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.159-162.
290. (1975) Mustay Karim. "Deñiz boylop bu sapar maga keldiñ..."(İr), Kitepte: *Cüröktöřtör*. Frunze: 1975, s. 131-134.
291. (1975) Mustay Karim. "Küügüm talaş kirdi dobul küülönüp..." (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s. 131-134.
292. (1975) Kuliev Kaysın. "Saga men tuugan cerim..."(İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.139-143.
293. (1975) Kuliev Kaysın. "Biyik cıldız" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.139-143.
294. (1975) Kuliev Kaysın. "Bir uuç topurak" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.139-143.
295. (1975) Kuliev Kaysın. "Mergençi kancarı bar kurç bolotton" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.139-143.
296. (1975) Kuliev Kaysın. "Raketter alkinıp ayga ketet" (İr), Kitepte: *Cüröktöştör*. Frunze: 1975, s.139-143.
297. (1977) N. Hikmet. "Kün Çıgış Adamı Cana SSSR" *Ala-Too*. 1977. no. 11, s. 86-87.
298. L.N. Tolstoy. "Urpaktardı urmatagan uluu ustat" (makalalar). S.Cıgıto'v: "Uluulardın uluusu", *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Eylül 1978, no. 37, s. 4-5.
299. (1981) Kugultinov David. "Kayıp ır daarıganda" (ır) *Ala-Too*. 1981, no.9, s.124-129.
300. (1981) Kugultinov D: "Aprel Aydını" (İrlar, poemalar. Kotorgondor: B. Abakirov, S. Cıgıto'v, K. Sabırov, O. Sultanov.) Frunze:1981, s. 156.
301. (1983) Mustay Karim. "Küzdöğü İrlar", *Ala-Too*. 1983, no. 12 s. 8-6.
302. (1984) Hadi Taktaş. "Cırtık Börküm", *Çalkın* no. 1, s. 8.
303. (1984) Hadi Taktaş. "Taarıncı", *Çalkın* no. 1, s. 8.
304. (1984) Hadi Taktaş. "Tan tragediyası" *Çalkın* no. 1, s. 8.
305. (1985) Mustay Karim. "Sayma sayat selkiler", *Kırgızstan Madaniyatı*. 12 Aralık 1985. s. 8-9.
306. (1986) Mustay Karim. "İrlarım", *Sovyetik Kırgızstan*. 18 Mart 1986.
307. (1986) N. Hikmet "Kerem öndüü" *Sovyetik Kırgızstan* 18 Mart 1986.
308. (1988) N. Hikmet. "Türmögö men tüşköndön beri", *Kırgızstan Madaniyatı*. 29 Eylül 1988.
309. (1988) şukrullo. "Tost aytamın" (Ç. Aytmatovgo.) *Ala-Too*. 1988, no.12, s. 15-16
310. (1989) N. Hikmet "Naarazılık Açaqaılığının Beşinçi Künündö Menin Taciyam", *Kırgızstan Madaniyatı* 15 Haziran 1989, no. 24, s. 9.
311. (1989) N. Hikmet. "Acıraşaar Saatta", *Kırgızstan Madaniyatı* 15 Haziran 1989, no. 24, s. 9.
312. (1989) N. Hikmet. "Antina Pektoris", *Kırgızstan Madaniyatı* 15 Haziran 1989, no. 24, s. 9.
313. (1989) N. Hikmet. "Beşik İri", *Kırgızstan Madaniyatı* 15 Haziran 1989, no. 24, s. 9.
314. (1989) N. Hikmet. "Dostorum", *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45.
315. (1989) N. Hikmet. "Düynö", *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45.
316. (1989) N. Hikmet. "Kar caayt karangıda", *Leninçil Caş*. 8 Ağustos 1989.
317. (1989) N. Hikmet. "Kastarım", *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45.

318. (1989) N. Hikmet. “Kereez”, *Ala-Too*. (1989) no. 6, s.35-45.
 319. (1989) N. Hikmet. “Kızkanan oğlu Bephi” (Ir), *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45
 320. (1989) N. Hikmet. “Muhittin bala”, *Ala-Too*, 1989 no. 6, s.35-45.
 321. (1989) N. Hikmet. “Ömür bayanı”, *Leninçil Caş*. 8 Ağustos 1989.
 322. (1989) N. Hikmet. “Pendenin makuluktay bir törküyü”, *Ala-Too*. 1989no. 6, s.35-45.
 323. (1989) N. Hikmet. “Sen menen cer”, *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45.
 324. (1989) N. Hikmet. “Simvolist akındarga okşogon bir cindi delbesi bar”, *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45
 325. (1989) N. Hikmet. “Ünü bütkön şaar”, *Ala-Too*. 1989 no. 6, s.35-45.
 326. (1990) N. Hikmet “Cıyrmançı kılımmı”, *Sovyetlik Kırgızstan* 25 Ocak 1990.
 327. (1990) N. Hikmet “Pirayne Hanıma”, *Sovyetlik Kırgızstan* 25 Ocak 1990.
 328. (1990) N. Hikmet “Süygön Carıma Türmodön”, *Sovyetlik Kırgızstan* 25 Ocak 1990.
 329. (2002) N. Hikmet. “Koldoruñar cana calğançılık” (Ir), *Agım*. 2002, s.11.
 330. (2004) N. Hikmet. “Kusalık” (Ir), *Agım*. 2004, no. 90, s.12.
 331. (2004) N. Hikmet. “Terek” (Ir), *Agım*. 2004, no.48, s.8.

Hakkında Yazılanlar

332. (1972) Malikov K. “Bocomolgo etiyat bololu” (S. Cigitovdun “Mukaydın Akındık Sabaktarı” attuu makalasına karata söz), *Kırgızstan Madaniyatı*. 7 Eylül 1972, s. 3.
 333. (1974) Duatov K. “Baskıktan baskıçka” (S. Cigitovdun “İrlar cana cıldar” degen adabiy sını makalalar cıynagı cönündö), *Kırgızstan Madaniyatı*. 14 Şubat 1974, s. 12-13.
 334. (1979) Edilbayev K. “Çıgarmaçılık önrkanada” (Sıncı S. Cigitovdun çıgarmaçılığı cönündö) *Kırgızstan Madaniyatı*. 22 Şubat 1979, no. 8. s. 3.
 335. (1983) Toktonaliev K. “Adabiyatçının cañı emgegi”, (*Körköm Söz Maseleleri*. (Adabiy sını makalalar cıynagı) Frunze: Kırgızstan, 1982. 154 s. Cönünde rets.) *Ala-Too*, 1983 No-6. s. 142-144.
 336. (1986) “S. Cigitovdu Kırgız SSR Cogorku Sovetinin ardak gramotası menen sıyloo cönündö Kırgız SSR Cogorku Sovetinin Prezidiumunun Ukazı: 27 Mart 1986 cıl” (Kırgız SSR İA. Til cana Adabiyat İnstitutunun Senor başçısı) 1986. 13 Nisan, no. 6. s. 94. *Sovyetlik Kırgızstan*, 28 Mart 1986.
 337. (1986) Erkebayev A. U. “İstokov Kırgızskoe Sovyetskoy Literatura” *Kırgızkaya Literatura*. 1986 no. 1. s. 259-265) retsenziya pe KN Cigitova S. 20 *Cıldardagı Kırgız Adabiyatı*, Frunze: İlim 1984, 157 s
 338. (1986) Sooronov O. “Emgegin kölgö aylantsın tamçısı” Kitepte. *Poemalar cana ırlar*. Frunze: 1950, s. 91-92.
 339. (1986) “Poeziya cönündö söz” (Adabiyatçı cana cazuuçu Resp. Maml. Sıylıktın laureatı S. Cigitovdun coluguşuu keçesi) *Sovyetlik Kırgızstan*. 18 Mart 1986.
 340. (1986) Taşbayev K. “Kılımm menen kelet menin carışkım” (Ir), (S. Cigitovdun 50-cıldığına), *Lenin Colu*. 20 Mart 1986.
 341. (1986) Bököşöv C. “Köp kırduu talant” (Cazuuçu cana adabiyatçı S. Cigitov 50 çaştı) *Leninçil Caş*. 18 Mart 1986.
 342. (1986) “Salıcan Cigitov 50 çaştı”, *Ala-Too*. 1986, no. 6, s. 29-35.
 343. (1987) Riskulov R. “Cakşı kitep – cakşı dos”, *Kırgızstan Madaniyatı*., 21 Temmuz 1988, no 7. s. 7. (Salıcan Cigitovdun “Cıldar Canırığı: İrlar cana Poemalar Frunze: Kırgızstan, 1987, 123 s. degen kitebi cönündö).
 344. (1987) Cükeşev C. “Dubay salam orduna” *Kırgızstan madaniyatı*. 1987, no. 11, s. 4.
 345. (1992) Apsamatov R. “Cigitovdun doktrinası ce cumurtkadan kır izdegen sokur sayasatçının sokmogu”, *Asaba*. 19 Mart 1992, no. 12, s. 5.
 346. (1994) Alıkulov B. “Salıcan tangañ tüdük cana ak kalpak. Atın çıkpaşa cer örttö.” (S. Cigitov uluttuk madaniyatka köp sılık koşkon insan), *Kırgız Tuusu*. 5-18 Kasım, no. 87, s. 1-5
 347. (1994) Cakıpbekov A. “Salıcana Sarı Ulak” (S. Cigitov pyesa-parodiası tuuraluu açık kep) *Kırgız Madaniyatı*. Mayıs 1994, no. 8. s. 2.
 348. (1994) Canuzakov C. “Ulutçuldar ulu... İt itti körüp uuluyt” (*Kut bilim* gezitinin no. 5 sanına çıkan S. Cigitovdun makalasına pikir) *Kut Bilim*. 30 Mart 1994. no. 13. s. 5.
 349. (1994) Tünkatarov A. “Salıcanın sanaası buzukpu?” (*Kut Bilim* gezitinin no. 5 sanına çıkan S. Cigitovdun “Ulutçular ulu...” degen makalasına pikir) *Kut Bilim*. 30 Mart 1994, no. 13, s.5.
 350. (1996) Kulmambetov C. “Obu çok katın orsok uy saayt”, *Nuska*. Nisan 1996, no. 12, s. 2.
 351. (1996) “Belgilüü sıncı S.Cigitov 60 çaştı”(Okuyalardın cılnaaması) *Kırgızstan*. Bışkek. 1996, s. 41-42.
 352. (2002) Düyşönbayev P. “Salıcan Cigitoviç, üylördö koşo külüşpösün! (S. Cigitov cönündö), *Kırgız Tuusu*. 10-12 Aralık 2002, no. 49, s. 2-6.
 353. (2002) Mamurov M. “Elin cerigen okumuştuu”, *Kırgız Tuusu*. 10-12 Aralık 2002, no. 94, s.6.
 354. (2002) Rayımcanov M. “Cigit cigittey bolso...” , *Erkin-Too*. 11 Aralık 2002, s. 1-3
 355. (2002) Z. Sıdikova. “U naşey intellegentsiyi glaza peremestilis na zatılık”, *Respublika*, no. 29 (478), 05 Kasım 2002.

356. (2002) Alım Toktomuşev. "Salıcan Cıgıto'vdun sabaktarı", *Erkin-Too*. 21 Eylül 2002, no.83, s.9; 25 Eylül, no. 84, s. 4; 28 Eylül, no.86, s. 5; 2 Ekim, no. 87, s.7; 5 Ekim, no. 88, s.10; 9 Ekim, no. 89, s. 5; 19 Ekim, no. 92, s.2; 23 Ekim, no. 93, s. 4; 6 Kasım, no. 98, s. 4; 9 Kasım, no. 99, s. 4; 13 Kasım, no. 100, s. 3; 16 Kasım, no. 101, s. 2; 20 Kasım, no. 102, s. 2; 30 Kasım, no. 106, s. 10; 7 Aralık, no. 108, s. 15; 11 Aralık, no. 109, s. 16; 14 Aralık, no. 110, s. 9; 18 Aralık, no. 111, s. 4; 21 Aralık, no. 114, s. 7; 25 Aralık, no. 115, s. 2.
357. (2003) K. Abdışev. "Cıgıto'v S." (filologiya iliminin doktoru.) Kitepte: *Kulum insandarı*. Bişkek. 2003, s. 59.
358. (2004) Aman Akmatov. "Singan omurtka çaypalgan menin sı", 29 Ekim 2004.
359. (2006) T. Samudinov. "Salıcan aganın sabaktarı", *Erkin-Too*. 14 Şubat 2006, no.11, s.10.
360. (2006) Çoyun. "Macürüm tal ıylaba, ıylabaçı", *Kırgız Ruxu*. 17 Şubat 2006, no.11, s.7.
361. (2006) "Eköo" (Salıcan Cıgıto'vdun cubayı Kimiya Toktosunova menen maek. Maekteşken N.Saalieva) *Bişkek tayms*. 17 Mart 2006, s. 12-15.
362. (2006) Abdikerim Muratov. "Kırızdı kamçılup turgan kayran kişi kelbes saparga ketti", *Zaman Kırgızistan*, 17 Şubat 2006.
363. (2006) Altınbek İsmailov. "Çındık üçün kılıç bolup çayılgan, çart üzülüp jerge tüştü çağılgan" *Şookum*, no. 2 (3), Mayıs 2006, s. 28-30.
364. (2006) Beksultan Cakıyev. "Salıcan akeni eskerüü", *Bişkek Times*, no. 5, 17 Şubat 2006.
365. (2006) B. Cakıev. "Öksügön öksüp tim boloor...", *Bişkek tayms*. 2006, no. 5, s.7.
366. (2006) S. Cıgıto'va "Atam menen çınında ele sıymıktanam...", *Bişkek tayms*. 2006, no.8 (kızı menen maek).
367. (2006) İbragim Rustambek. "Salıcan Cıgıto'v", *Beliy Parahod* (internet gazetesi), 13 Şubat 2006.
368. (2006) İşenbay Abdurazakov. "Abiyirdin aksöögü", *Alas*, no. 6 (014), 16 Şubat 2006.
369. (2006) Ö. Danikeev. "Sakemdin tarcımalının adeпки arıp baragı", *Bişkek tayms*. 2006, no 5, s.7.
370. Melis Eşimkanov. "Cıgıto'v menen koştosu. Ölgönünüz çınıbı ce calgan bı?" *Agım*, no. 10 (395), 14 Şubat 2006.
371. (2006) A. Bakeeva. "Kırgız eli turganda Salıcan Cıgıto'v dayıma çaşay beret" *Bişkek tayms*. 2006, no. 11, s.10.
372. (2006) Kemal Göz. "Affet Hocam", *Türk Yurdu*, Mart 2006, Cilt: 26, Sayı: 223.
373. (2006) Ali Birinci. "Salıcan agay bizi terk etti", *Türk Yurdu*, Mart 2006, Cilt: 26, Sayı: 223.
374. (2006) İ. Abdrazakov. "Men üçün Salıcan özünçö bir düynö bolçu", *Bişkek tayms*. 2006, no. 5. s.7.
375. (2006) İ. Cumabaeva. "Carık çaçkan ömür. es tutum", *Bişkek tayms*. 2006, no.19, s.10.
376. (2006) A. Muratov. "Şuuldaba terekter, terekterim, şuuldasañ ıylagım kelet menin. Kırgızımdı kamçılup turgan kayran kişi kelbes saparga ketti", *Zaman Kırgızistan*. 2006, no. 6, s.14.
377. (2006) İ. Cumabaeva. "Ustatım menen koştosu!", *Bişkek tayms*. 2006, no. 5. s.7.
378. K. Cusupov. "Salıcan Dos!", *Bişkek tayms*. 2006, no. 8, s.10.
379. (2006) İ. Abdurazakov. "Sakem içki unguşu boyunça ar bir kırı carkıragan kooz taş sımal ele", *Bişkek tayms*. 2006, no. 8. s. 7-11.
380. (2007) C. Turdubaev. "Manastıktar" Salıcanı eskeret', *Kut Bilim*. 2007, no. 6, s.2.
381. (2007) S. Eraliev. "Şuuldaba terekter, terekterim", *Kırgız Ruhı*. 2007, no.7, s. 7.
382. (2007) T. Samudinov. "Salıcan aganın sabaktarı", *Zamandaş*. 2007, no. 11, s.28.
383. (2007) Ö. Danikeev. "Kayran Sakem", *Bişkek tayms*. 2007, no. 20. s.14
384. (2007) İ. Talip. "Kırgızga al bir şam ele", *Bişkek Tayms*. 2007, no. 5, s.10.
385. (2007) A. Erkebaev. "Salıcan agaydın sabaktarı", *Erkin-Too*. 2007, no.15. s. 10-11.
386. (2008) Arzıbay kızı A. "Salıcan Cıgıto'v", *Kırgız Tuusu*. 2008, no.22, s. 5.
387. (2008) A. Erkebaev. "Sakaday boyu sarı altın", *Kırgız Ruxu*. Haziran 2008, no. 1. s. 10.
388. (2008) "Cıgıto'v Salıcan" (Adabiyatçı, sınçı, akın, kotormoçu, koomduk işmer). Kitepte: *Kırgız cazuuçuları*: Bişkek: 2008, s. 253-254.
389. (2008) A. Sıdıkov. "Salıcan Cıgıto'v". Kitepte: *Kırgız zalkarları*, 5. Tom. Bişkek: 2008, s. 268-273.
390. (2008) Dautov K. "İzdegenim tubasa akın tunuk poeziya" (Akın S.Cıgıto'vdun çıgarmaçılığı cönündö.) Kitepte: *İzdegenim tubasa akın tunuk poeziya*. Bişkek: 2008, s. 292.
391. (2008) "Degen eken Salıcan", (S.Cıgıto'vdun aytkandarı.) *Kırgız Ruhı*. 17 Ocak 2008, no. 1, s.10.
392. (2009) İ. Abdurazakov. "Öz Mekeninde paygambar bolboyt", *Kırgız tuusu*. 2009. no. 18. s. 10-13.
393. (2009) A. Bakeeva. "S. Cıgıto'v 73 çaşka çıkmak", *Aalam*. 2009. No.19. s.3.
394. (2009) C. Zarılıkbekov "Salıcan Cıgıto'v reket bolgondo", *Aalam*. 2009. no.28. s.13.
395. (2009) B. Çoturova. "S. Cıgıto'v: Men köz cumsam sıta agayın, dos kalaar... bir gana arman ayılbas söz kalaar", *Kırgız Tuusu*. 2009, no.12. s.10.
396. (2009) Deapanov A. "Cıgıto'v Salıcan" (Adabiyatçı, akın, koomduk işmer) *Adabiyat entsiklopediyası*. 1.Tom. Bişkek: 2009, s. 326-328.
397. (2010) Alik Akmatıyev. "S. Cıgıto'vdun portretine ştrixter" (Nostalgiya – rekviem) *Kırgız Ruhı*. 5 Kasım 2010, no.43, s.14.
398. (2010) A. Abılov "Salıcan agaydın kitepteri", *Erkin-Too*. 2010, no. 11, s. 10.
399. (2010) K. Cusupov "Rux darıgerine alkoo", *Kırgız Tuusu*. 2010. no. 12, s.18.
400. (2011) Abdı Alay. "Comok bolup el esinde saktalar" (S.Cıgıto'vgo 75 cıl) *Kırgız Tuusu*. 25 Mart 2011, no.22, s. 15.

401. (2011) A. İsmailov “Salican agaydın akındık aalamına sayakat”, *Şookum*. 2011. no. 9, s. 32-34.
402. (2011) “Cigitov Salican” (17.03.1936-11.02.2006 Adabiyatçı, akın c.b.) *Kırgızstan Uluttuk entsiklopediyası*. 3.Tom. Bişkek, 2011, s. 357.
403. (2011) “Salican Cigitovdun Tuulgan kününö 75 cıl”(Adabiyatçı, okumuştuu, sınçı cana koomduk işmer) *Kırgızstan*. 2011, s. 24-25.
404. (2012) C. Beyşenaliev. “Añızga aylangan Salican Cigitov”, *Kırgız Tuusu*. 20 Mays 2012, no.41, s. 10.
405. (2012) C. Beyşenaliev. “Cigitov Salican”, Kitepte: *Baarı esimde* (Eskerüülör, coluguşuular.) Bişkek: 2012, s. 64-65.
406. (2012) Akimaliev Alik. “Salican Cigitov attuu genialduu kırgız bolgon” (Eskerüü) *Azattık*. 27 Aralık 2012.
407. (2012) “Salican Cigitovdun azilderi”, *Taza col*. 25 Ekim 2012, s. 29.
408. (2012) “Salican Cigitovdun turmuşunan...” (Salican Cigitov; “Kırgız orustu 70 cıl ezdi, ‘Emi türktün moyununa minebiz’”, “Aç eldin çoñ kursaktarı”, “Akaevden artkan akıldı” c.b) *Fabula*. 3 Ağustos 2012, s. 16. 7 Ağustos, s. 16. 10 Ağustos, s. 16.
409. (2012) “Cürgön ceri külkümenen şań ele” (Salican Cigitovdun 75 cıldığı, eskerüü) *DeFakto*. 15 Mart 2012, s.10.
410. (2013) A. Toktomuşev. Kitep: “Salican Cigitovdun sabaktarı”, *Maekter*. Bişkek: 2013, s.223.
411. (2013) “Salican Cigitovdun publitsistikası” (Caş Türkologtordun 6-elaralık simpoziumunun bildirüülörü) Bişkek: 2013, no. 8-9.
412. (2013) Makeşov K. “Salican Cigitov: Oydogu işke ülgürböğönüñ çoñ arman.” (17.03.1936-13.02.2006) *Barometr*. 22 Mays 2013. s. 8.
413. (2013) Sakıbaeva A. “Ot degenden ooz küyböyt” (Salican Cigitovdun sabaktarınan) *Cańı Agım*. 5 Nisan 2013, s. 18.
414. (2013) Murzubraimov B. “Salican Cigitov degen fonemendin ekinçi ömürü”, *De Fakto*. 29 Mart 2013, s. 29.
415. (2013) “Salican akenin şakabalarınan” (“On bir ay konikul...”, “Elçilikten emnege erte kelgen?”, “Ömür boyu ketirgen katası”, “Arbaktın amanatı” - Salican Cigitov.) *Özgön nuru*. 19 Şubat 2013, s. 8.
416. (2014) “Salicandan sak akıl” (Salican Cigitovdun sabaktarı) *Oş şamu*. 11-Nisan 2014, s. 14.
417. (1964) N. Carkimbaev. “Coldoştuk asıl” (A. Kızırovgo, M. Bularkievaga, S. Cigitovgo Ir.) *Leninçil Caş*. 28 Haziran 1964.
418. (1992) Düşeev Ş. “S. Eralievge cana S.Cigitovgo” Kitepte: *Kaydıgerlik*(Irlar) 1992, s.65.
419. (2006) SÖYLEMEZ, Orhan, Kemal GÖZ, Salican Cigitov ve Dünyası, Bişkek: Manas Üniv. Yay.
420. (2007) “Salican akege” (Ir) Kitepte: *Turmuş kayrıktarı*. Bişkek: 2007, s. 202-203.
421. (2007) K. Alişerov . “Salicanga”, *Bişkek Tayms*. 2007, no. 10, s.13. (ır).
422. (2011) Alay. A. “Ustatım Salican Cigitovgo” (Arnoo ır) *Kırgız Tuusu*. 25 Mart 2011, s.15.
423. (2012) Kadırov I. “Salican Cigitov” (Arnoo ır) *De fakto*. 15 Mart 2012, s. 10.
424. (2014) “Salican Cigitov menen Ernis Tursunbekov “Araşanda” taanışkanda..”, *De Fakto*. 14 Mart 2014, s. 22. 18 Nisan, s. 22.